

Мудар избор

Европски дневник

2016/2017.

©Европска унија, 2016

Публикацију „Мудар избор“ ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК 2016 2017 на српском језику финансирала је Делегација Европске уније у Републици Србији.

Желимо да се захвалимо Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Канцеларији за европске интеграције Републике Србије који су подржали овај пројекат и учествовали у припреми овог дневника. Ова публикација има искључиво информативни карактер и не изражава званичне смернице Европске уније ни њене Делегације у Србији за тумачење европских законских норми и политике Уније у доменима који су обрађени у овој публикацији.

Издавач није одговоран за садржај Интернет сајтова наведених у публикацији, изузев званичних сајтова европских институција и органа.

Сајтови других организација су наведени у публикацији искључиво као могући примери, а не са жељом да се да потпуни списак или препорука.

Умножавање публикације је дозвољено уз навођење извора, осим у комерцијалне сврхе.

www.europa.rs

www.europadiary.eu

<https://www.facebook.com/Evropski-Dnevnik-167687313244897/?fref=ts>

<https://twitter.com/EUICBG>

JN-02-16-155-SR-N

ISBN 978-92-9238-339-1

DOI 10.2871/24315

Мудар избор 2016/2017.

Презиме

Име

Датум рођења

Адреса

Држава

Телефон

Мобилни

Имејл

Назив школе

Адреса

Одељење

Одељењски старешина

 www.europa.rs

 [euinfo.rs](https://www.facebook.com/euinfo.rs)

 [@euicbg](https://twitter.com/euicbg)

 [euinfo.rs](https://www.youtube.com/euinfo.rs)

Садржај

Уводна реч	3	Ко вуче конце?.....	53
		Храна за ум.....	55
		Прави дил.....	56
		Шта је на етикети?.....	58
Србија и Европска унија		Моје природно окружење	
Европа и ја.....	8	Имамо само једну планету.....	59
ЕУ инфо мрежа у Србији.....	10	Сви смо у овоме заједно.....	61
ЕУ укратко.....	13	Већи учинак уз мање улагање.....	63
Времеплов ЕУ.....	18	Куповина за планету.....	65
Уклапање делића слагалице.....	20	Истраживањем штитимо нашу	
Заједничка валута-евро.....	23	планету.....	66
Србија и ЕУ - ваша будућност.....	25	Брига о пољошпривреди.....	69
Кораци ка ЕУ.....	25		
О чему се преговара.....	26	Моје здравље,	
Земље кандидати.....	28	моја безбедност	
Како ЕУ помаже Србији.....	30	Здрав живот.....	74
ЕУ највећи трговински партнер		Спорт - позитивна идентификација	
Србије.....	31	са идолима.....	75
Помоћ Србији у суочавању са		Угаси цигарету.....	78
избегличком кризом.....	32	Имамо само једну кожу.....	80
Путовање без виза за		Да ли је „трип“ прави пут.....	81
грађане Србије.....	34	Да ли ме чујеш сада?.....	82
		Користите заштиту у сексу.....	83
Европа и ја		Друштво у којем живим	
Шта даље? Наставак образовања!..	35	О људским и грађанским	
		правима.....	85
Предузетништво:		Особе са инвалидитетом.....	87
будите другачији- будите		Имам право гласа - користим га...	89
своји!		Нетолеранција се неће	
Тражење посла - ваш први посао...	41	толерисати.....	91
		Стоп насиљу у школама.....	93
Моја права, моји избори		Породица - моје уточиште.....	95
Помоћ за потрошаче од А до...?.....	44	Насиље у вези.....	96
Устани... Бори се за своја права.....	46	Уједињени у разноликости.....	97
Без обавезе.....	48	Речник нових појмова.....	100
Дигитална дилема.....	49		
Будите сајбер паметни.....	51		
Твоја онлајн права.....	50		
Болест зависности од интернета.....	52		

Ако имаш шта да кажеш - реци!

Драги средњошколци,

Пред вама је ново издање Европског дневника за школску 2016/2017 годину, освежено, са занимљивим темама у којима ћете се информисати о Србији и Европској унији, наставку образовања и налажењу првог посла. Наћићете информације о потрошачким правима, коришћењу интернета, онлајн правима и болестима зависности од интернета. Неизбежна тема Европског дневника је брига о окружењу и планети, али и здрав и безбедан живот, људска права, право гласа, спречавање насиља, толеранција и поштовање различитости.

Ако желите да учествујете на такмичењу у представљању тема које су повезане са европском будућношћу Србије, а на основу тема обрађених у Европском дневнику, учествујете на конкурс **„Ако имаш шта да кажеш - реци“** који је отворен за средње школе (литерарно-новинарска, фото и аудио-видео секција), индивидуално ученик/ученица или групе ученика. Можда је ово прави изазов да покажете своју креативност а као награда следи путовање у једну европску земљу.

Очекујемо да ће Европски дневник помоћи да нађете одговоре на различита питања и дилеме, као и да ће отворени конкурс **„Ако имаш шта да кажеш - реци“** пробудити вашу радозналост и креативност. Пошаљите ваше радове на evropskidnevnik@euinfo.rs (<http://euinfo.rs/evropski-dnevnik-konkurs-za-srednjoskolske-radove/>)

Срдчан поздрав,

Мајкл Давенпорт,
шеф Делегације ЕУ у Србији

Младен Шарчевић,
Министар просвете,
науке и технолошког
развоја Републике Србије

Мајкл Давенпорт,
шеф Делегације ЕУ
у Србији

Младен Шарчевић,
Министар
просвете, науке
и технолошког
развоја Републике
Србије

Више информација можете наћи на сајтовима:

<http://euinfo.rs/>
www.recinam.rs

http://recinam.rs/wp-content/themes/recinam/docs/spisak_skola_ucesnica.pdf

ПРИЈАВИТЕ СЕ НА НАШ КОНКУРС!

Након успешно завршеног конкурса у претходној школској години у оквиру Европског дневника, Делегација Европске уније у Републици Србији позива вас да се пријавите на нови наградни конкурс за креативне и иновативне радове.

Теме конкурса су теме из Европског дневника, између осталог и: однос Србије и Европске уније (ЕУ), даљи наставак образовања у ЕУ, предузетништво, права и одговорности, одрживи развој, здравље и безбедност, савремени друштвени проблеми, али и слободне теме на предлог самих ученика и ученица које би на неки начин биле повезане са европском будућношћу Србије (нпр. шта је Европа у мом граду, шта бих волео да Европа донесе у мој град, и сл.).

Учешће на конкурс
подразумева
подношење:

1. Литерарних или новинарских писаних радова;

2. Фото репортажа или фото-радова;

3. Видео форме (новинарске, уметничке, документаристичке, игране драматизације);

4. Мултимедијалне форме.

***Један тим има прилику да конкурише са по једним радом у свакој категорији, али може освојити награду само једном односно у једној категорији.

РОК ЗА ДОСТАВЉАЊЕ РАДОВА
ЈЕ **27. ЈАНУАР 2017. ДО ПОНОЋИ.**
РАДОВИ ПРИСТИГЛИ НАКОН
ИСТЕКА РОКА НЕЋЕ БИТИ УЗЕТИ У
РАЗМАТРАЊЕ.

1. Група ученика из исте **средње школе**, коју ученици могу да формирају са намером учешћа у такмичењу, а да није на било који начин део неког формалног школског удружења/секције;

2. Средња школа (као целина или њена литерарно-новинарска, фото и аудио-видео секција).

Учешће на конкурс
је могуће кроз више
категирија учесника:

*** Сваки тим је неопходно да чини **минимум три особе**. У случају освајања награде, тим који има више од три члана, номинује троје представника за наградно путовање.

*** Школе које су **награђиване** у претходним конкурсима (Реци нам и Европски дневник конкурс) немају право учешћа на овом конкурсy.

AKO IMAŠ ŠTA DA KAŽEŠ

Награда

У свакој категорији ће бити награђено по четири победничка тима. Победници ће имати јединствену прилику да 9. маја 2017. године, на Дан Европе, крену на групно путовање у више земаља Европске уније.

Наставници који су били ментори победничких тимова (један наставник по тиму) ће такође путовати заједно са својим тимом.

За пријаву на конкурс, уз рад доставити и попуњен пријавни формулар, који је доступан на сајту www.recinam.rs. Уколико тим подноси више радова, уз сваки рад мора поднети и пријавни формулар. Радови се подносе искључиво **електронским путем**, на имејл адресу evropskidnevnik@euinfo.rs. Радови који су већег обима, односно не могу бити послати мејлом, шаљу се путем сервиса Send Space или We Transfer.

Пристигле радове оцењиваће стручни жири, који ће чинити еминентни новинари, сниматељи, фотографи, професори новинарства, професори драмских уметности и професори српског језика. Резултати такмичења ће бити објављени до краја марта 2017. године на сајтовима www.recinam.rs и www.euinfo.rs, а

сви који су учествовали на конкурсy ће бити обавештени путем имејла о исходу конкурса.

Овај конкурс представља наставак претходних активности Делегације Европске уније у Републици Србији и Министарства културе и информисања Републике Србије који су спровели пројекат у области медијске писмености „Ако имаш шта да кажеш – реци!“. Циљ пројекта је био да се покрену или унапреде средњошколски часописи, веб портали, фото и видео радови на теме у вези са ЕУ.

Награђене радове на претходном конкурсy у оквиру пројекта „Европски дневник“ можете видети на сајту www.recinam.rs/skole. Школе партнери које су учествовале у претходним активностима долазе из Београда, Сремских Карловаца, Параћина, Нове Вароши, Смедеревске Паланке, Новог Сада, Чачка, Бечеја, Крагујевца и Старе Пазове.

Уколико имате неких питања, можете их послати имејлом на evropskidnevnik@euinfo.rs или погледати да ли се неко од ваших питања заједно са одговорима налази у оквиру Q&A странице на сајту www.recinam.rs.

Награђене радове на претходном конкурсy у оквиру пројекта „Европски дневник“ можете видети на сајту www.recinam.rs/skole

ЕУ публикације и у библиотекама средњих школа

Еутека је мрежа јавних библиотека (47) које су подржале иницијативу Делегације Европске уније да се грађанима Србије омогући да се и кроз мрежу библиотека информишу о Европској унији. Чланице ове библиотечке мреже, кроз пројекат „ЕУТЕКА – ЕУ у вашој библиотеци“, имају пуну подршку у пружању потпуних и поузданих информација грађанима Србије о свим могућностима и предностима које доноси чланство Србије у Европској унији.

Ову иницијативу Делегације Европске уније у Републици Србији подржале су и Народна библиотека Србије и Министарство културе и информисања Владе Републике Србије потписивањем Меморандума о разумевању 2014. године а овом партнерству се 2015. године прикључила и Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије.

Јавне и високошколске библиотеке у Србији редовно добијају тематске ЕУ публикације на српском језику. Ове публикације покривају различите области деловања Делегације Европске уније у Републици Србији или пружају увид у специфичне јавне политике Европске уније.

До краја 2016. године и библиотеке у средњим школама у Србији ће, кроз пројекат „ЕУТЕКА – ЕУ у вашој библиотеци“, добити по два

примерка новог издања публикације „Европски дневник“ и „Приручник за наставнике“.

Надамо се да ће ове публикације наћи пут до средњошколаца и подстаћи их да стекну нова сазнања о Европској унији а да ће наставницима и професорима бити користан алат у раду.

www.euinfor.rs/euteka

Контактирајте ЕУТЕКА тим на мејл info@euteka.rs уколико желите да вам пошаљемо друге публикације о Европској унији на српском језику које су доступне, или помоћ око наручивања ЕУ публикација на језицима земаља чланица Европске уније на сајту EUBOOKSHOP.

<https://bookshop.europa.eu>

ТОКОМ 2017. ГОДИНЕ,
СРЕДЊОШКОЛСКИМ
БИБЛИОТЕКАМА БИЋЕ ИСПОРУЧЕНЕ
И ПУБЛИКАЦИЈЕ: „ОБРАЗОВАЊЕ,
ТРЕНИНГ, ОМЛАДИНА И СПОРТ“,
„ОСНИВАЧИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ“,
„ИСТРАЖУЈМО ЕВРОПУ“ И
„ЕУ ПОЈМОВНИК“.

Пројекат финансира
Европска унија

Европа и ја

Током 2015. године, ЕУ инфо центар је поводом објављивања шестог издања Европског дневника организовао литерарни конкурс за средњошколце „Европа и ја“.

стигао је велики број радова из школа и градова широм Србије. Жири састављен од представника Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије и Делегације Европске уније у Републици Србији доделио је награду Нини Станковић, ученици II/6 одељења Ваљевске гимназије. Нина Станковић је за текст који је написала добила таблет рачунар Samsung Galaxy Tab 4 10.1 и прилику да га у овогодишњем Европском дневнику објавимо.

Европа, посматрана географски – само континент, посматрана политички и војно – сила, за мене је једна велика и снажна породица. Она се, као и већина других, суочава са бројним проблемима, недаћама и тешкоћама које само чврста и уједињена може да превазиђе. Као и све друге породице, са својим визијама о бољој и срећнијој будућности за своје чланове, тражи начине и могућности да расте и напредује. Зато је Европска унија, заједница држава са истим интересима, пут који води у правом смеру.

Идеја уједињене Европе није нова, а покушај уједињења Европе је стар колико и она сама. Још давно, Римска империја је обухватала целокупну до тада познату европску територију. Чак је и Карло Велики контролисао велики део западне Европе. Знатан део европског простора био је под Наполеоновим царством.

Потреба повезивања европских земаља указала се са циљем заједничке одбра-

не од агресије и непријатеља. Допринос идеји европског уједињења дали су, како Французи Максимилијан де Сали, Шарл Монтескје, Жан-Жак Русо, Сен-Симон, Виктор Иго, тако и Винстон Черчил. Он је рекао да треба створити европску породицу и „структуру у којој ће она моћи да живи у миру, сигурности и слободи“, да се Европљани, груписани у много држава и нација, не би борили једни против других и ширили пустош на све стране. Данас је идеја уједињења Европе пред великим изазовима. Уколико као таква опстане, Европа ће постати озбиљан кандидат за позицију светске суперсиле.

Креатор концепције и мисије уједињења је Европска унија. По дефиницији међувладина и наднационална заједница двадесет осам држава Европе, непрестано се шири и оснажује. Постаје економска, политичка и војна сила.

Оно што мене фасцинира је јединство, али и слобода. Јединство постоји у трго-

вини, пољопривреди, заштити животне средине, монети ... Слобода је у могућности да чланице о неким питањима, као што су инострани послови, одбрана, валута, могу самостално да одлучују. Слобода је да путујемо из једне у другу државу, а да не морамо да покажемо путну исправу. Тада нестаје страх да смо далеко од онога што нам је познато и блиско. Постајемо спокојни, јер је све оно што видимо и куда пролазимо једна велика, сигурна држава.

Иако се разликујемо по много чему, иако имамо сопствени идентитет, веру и амбиције, сви имамо исти интерес. Мото „Уједињени у различитости“ каже нам да на путу до циља можемо имати другачије визије, али на крају сви настојимо

да изградимо трајни мир и да се приближимо благостању. Будућност у Европи је заједница истих и различитих. Сви размишљамо на свој начин, слушамо једни друге, допуњујемо се, критикујемо, прихватамо сугестије, али и подржавамо и различитости. Осећамо слободу да изразимо своје идеје и своје мисли.

Зато смо Европа и ја једно. Ја сам потребна Европи, а Европа мени. Само заједно, удружени, као велика и снажна породица, можемо истрајати и напредовати. Зато је Европска унија једини и прави пут који моју земљу и мене у њој, води у слободну, мирну и сигурну будућност.

Нина Станковић

ЕУ инфо мрежа у Србији

Желите да се информишете и сазнате што више о Европској унији, њеним вредностима, могућностима које вам већ сада пружа - о путовањима, студијама и студентским разменама, фондовима и стипендијама, волонтирању и учењу језика, о ономе што вас чека када Србија буде чланица ЕУ, као и о животу ваших вршњака у другим земљама Европе? Многе одговоре можете пронаћи читајући овај уџбеник. Одговоре на сва остала питања можете потражити тако што ћете контактирати ЕУ инфо центар или неки од делова мреже за информисање о ЕУ који се налазе широм Србије.

инфо центар
БЕОГРАД

инфо кутак
НОВИ САД

инфо кутак
НИШ

Шта ради ЕУ инфо мрежа?

Информациона ЕУ мрежа информише јавност о Европској унији и њеним институцијама, њеном настанку и развоју, законима и правилима у разним областима - од заштите животне средине, преко права грађана, потрошача, деце и родитеља, толеранције према различитостима до јединственог тржишта и заједничке валуте, као и о односима ЕУ и Србије. Њу чине ЕУ инфо центар у Београду, ЕУ инфо куци у Новом Саду и Нишу, као и мрежа стручњака из свих делова земље под називом Тим Европа. Циљ ЕУ инфо мреже је да се Европска унија и процес евроинтеграција приближе грађанима Србије. У ту сврху мрежа организује и предавања, обуке, форуме и дебате на којима грађани имају прилику да се активно укључе у дискусију о Европској унији и изразе своје мишљење.

○ Како контактирати ЕУ инфо мрежу?

У Београду:

У просторијама ЕУ инфо центра у Краља Милана 7, сваког радног дана од 10 до 19 часова, а суботом од 10 до 15 часова, можете разговарати са службеницима центра и добити информације или савет где да их потражите и како до њих да дођете на најлакши начин.

Питања можете поставити и телефоном на број 011 404 5400 или путем електронске поште (info@euinfo.rs), а одговор ћете добити у најкраћем могућем року или ћете сазнати којој надлежној институцији би требало да се обратите да бисте добили прави одговор или документ који вас занима.

У Новом Саду:

ЕУ инфо кутак у Новом Саду налази се на адреси Михајла Пупина 17, у самом центру града. Питања можете поставити путем имејл адресе officens@euinfo.rs или на број телефона 021 451 625.

У Нишу:

ЕУ инфо кутак у Нишу налази се на адреси Војда Карађорђа 5, у самом центру града. Од отварања у мају ове године, у сарадњи са локалном самоуправом, медијима, цивилним друштвом и заинтересованим грађанима, организовани су догађаји о пројектима, програмима и активностима Европске уније.

Питања особљу ЕУ инфо кутка у Нишу и заказивање посета можете поставити путем имејл адресе officenis@euinfo.rs или на број телефона 018 241 561.

Да сазнате више:

www.europa.rs
www.euinfo.rs
<http://www.europa.rs/teameurope/>
<http://www.euprogres.org/#sthash.jjCWCroi.dpuf>

ЕУ инфо мрежа у Србији

Садржаји који су на располагању

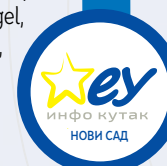
У Библиотеци ЕУ инфо мреже можете бесплатно добити многобројне публикације о Европској унији, а можете их добити и путем мејла или преузети са интернета. У ЕУ инфо центру у Београду су вам на располагању и домаће дневне новине и часописи. Можете се информисати о дешавањима у свету и усавршити знање страних језика читајући Der Spiegel, The Economist, Financial Times, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Le Monde, The Guardian, и информисати се о дешавањима у региону уз часопис Globus.

Сајт ЕУ инфо центра www.euinfo.rs је веома једноставан за коришћење и садржи велики број интерактивних и лако доступних садржаја. Активности ЕУ инфо центра можете да пратите и преко Фејсбука (Facebook):

 www.facebook.com/euinfo.rs

 <http://twitter.com/EUICBG>

 www.youtube.com/euicbg

Тим Европа

Од маја 2013. године, у Србији постоји мрежа стручњака који се баве темама везаним за Европску унију под називом Тим Европа. Њихов циљ је да информишу јавност о темама у вези са ЕУ из области којима се они свакодневно баве. Школе, организације цивилног друштва, професионална удружења и многи други могу да контактирају Тим Европа и позову његове чланове да учествују у дебатама или одрже предавање из области за које су стручни. Како би могли да одговоре на што већи број позива, чланови Тима Европа су изабрани из свих делова Србије. Неке од тема о којима и ви у вашој школи можете консултовати чланове Тима Европа јесу: трошкови и користи од чланства Србије у ЕУ, могућности за рад у ЕУ, како ће права грађана бити побољшана уласком у ЕУ, да ли ће српски национални идентитет бити очуван уласком у ЕУ, које су могућности студената за стицање диплома на факултетима у ЕУ, како пронаћи прилике за запослење и многе друге.

ЕУ укратко

Европска унија (ЕУ) је јединствена у свету: она није међународна организација попут Уједињених нација, нити замењује националне владе. Дакле, шта је ЕУ?

ЕУ су установиле националне владе да би се договарале о заједничким активностима у оним областима у којима је за државе боље да делују заједно, него свака за себе.

Сарадња уместо такмичења

Након разарања проузрокованог Другим светским ратом, Европљани су били решени да спрече да неки нови конфликт икада више поново опустоши континент. Уместо да се међусобно такмиче, владе Француске, Немачке, Италије, Белгије, Луксембурга и Холандије су одлучиле да сарађују на пољу трговине и економије. Удружиле су ресурсе угља и челика, који представљају основне сировине за производњу оружја, и опасност од рата је опадала пошто су земље постале међусобно важни трговински партнери.

Овај план сарадње европских држава предложио је тадашњи француски министар спољних послова Робер Шуман. Шуманова декларација доводи до оснивања Европске заједнице за угља и челик у Паризу. Неколико година касније, настају Европска економска заједница (ЕЕЗ) и Европска заједница за атомску енергију (ЕВРОАТОМ).

Настанак ЕУ је представљао увод у еру мира и просперитета. Данас у ЕУ живи око 500

милиона људи, а Унија се бави питањима од свакодневног значаја и функционише у складу са следећим принципима:

1. Може да делује само на оним пољима на којима су се националне владе договориле да делује.
2. Треба да делује само тамо где може да буде делотворнија него националне владе уколико делују самостално.
3. Мора да промовише и брани заједничке вредности попут демократије, слободе и правде, као и заједничко наслеђе Европе, изражено у њеним многобројним културама, традицијама и језицима.

Да сазнате више:

Уколико желите да сазнате више о ЕУ и њеној историји, посетите званичан портал Европске уније
www.europa.eu

Од **6** земаља чланица

преко **28**, до ...?

Циљ повезивања земаља у Европи није био стварање ексклузивног клуба, затвореног за нове чланове. Током година, Европска економска заједница (ЕЕЗ) је нарасла од мале групе од шест западноевропских држава до данашње Европске уније од двадесет и осам чланица и наставља преговоре са новим државама које су изразиле жељу да јој приступе, укључујући и Србију.

1957.

Организација коју данас знамо као Европску унију (ЕУ) у почетку је имала шест чланица: Белгију, Француску, Немачку, Италију, Луксембург и Холандију

1973.

Прво проширење: Велика Британија, Ирска и Данска

1981.

Друго проширење: Грчка

1986.

Треће проширење: Шпанија и Португал

1990.

Након уједињења Немачке, бивша Немачка Демократска Република је ушла у састав ЕУ

1995.

Четврто проширење: Аустрија, Шведска и Финска

2004.

У ЕУ су ушле заједно: Естонија, Летонија, Литванија, Кипар, Мађарска, Малта, Пољска, Словачка, Словенија и Чешка

2007.

Нове чланице: Румунија и Бугарска

2013.

Хрватска постаје чланица ЕУ

Земље кандидати:

1999. Турска добија статус кандидата

2005. Бивша Југословенска Република Македонија

2010. Црна Гора

2012. Србија

2014. Албанија

Земље потенцијални кандидати

2008. Босна и Херцеговина постаје потенцијални кандидат, а 15. фебруара 2016. подноси молбу за кандидатуру за чланство у ЕУ

Заједница или партнерство?

Замислите да са групом пријатеља делите неку кућу. Сматрате да је добро да ствари обављате заједно (кување, журке, одлазак на одмор...), али сте установили правило да се ништа не предузима без пристанка свих укућана. Након неког времена схватите да, мада су ствари које заједно радите успешне, не чините баш много тога, јер је тешко постићи сагласност свих. Има још много ствари које би се могле обавити. Убрзо закључујете да би вам, дугорочно гледано, било боље да неке ствари ипак урадите иако се са њима слаже само већина.

Прича о ЕУ је умногоме прича о томе како је растући број држава чланица решио да уради више уз избегавање ограничења строге једногласности. То је резултат низа споразума које су потписале државе чланице и пратећих промена у структури ЕУ. Овим споразумима се јасно одређује шта европске институције смеју и треба да раде. Мада људи често мисле да је ЕУ налик парном ваљку који врши притисак на све државе да раде оно што не желе, она не може учинити ништа без пристанка већине својих чланица

СИМБОЛИ ЕУ: химна, застава и Дан Европе

Европска химна је Ода радости

Диригент Херберт фон Карајан (Herbert von Karajan) адаптирао је Бетовенову (Ludwig van Beethoven) Девету симфонију на захтев Савета Европе. Ода радости проглашена је свечаном песмом 1972, а химном ЕУ 1986. године.

Застава ЕУ

Усвојена је 1986. године. Позадина заставе плаве боје симболизује небо на чијој се површини налази дванаест златних звездица, које представљају јединство народа Европе, њихово савршенство и заједништво, а не број држава.

Дан Европе - 9. мај

установљен је као дан сећања на Шуманову декларацију из 1950. године, којом је започет процес европских интеграција.

Најбољи плакат у Европи 2004. године у организацији Европског покрета из Брисела, на коме је Србија први пут победила. Дизајнер, Игор Сергеј Сандић

Времеплов ЕУ

Процес изградње Европске уније започет је након Другог светског рата, са циљем да се осигура безбедност и благостање у Европи. Педесет година касније, процес изградње ЕУ и даље је у току, а сви грађани Европе могу дати свој допринос.

1945.

На згариштима Другог светског рата зацртан је основни циљ да се обезбеди мир међу народима Европе. Како Лига народа, организација створена после Првог светског рата, није успела да обезбеди мир, стварају се Уједињене нације.

1957.

Истих шест земаља потписују Римске уговоре, којима су основане Европска економска заједница (ЕЕЗ) и Европска заједница за атомску енергију (ЕВРОАТОМ). Започето је формирање тзв. заједничког тржишта, а државе чланице преузеле су обавезу да у року од 12 година уклоне све трговинске баријере. Процес је завршен две године пре рока.

1979.

Одржани су први непосредни избори за Европски парламент. Створен је и Европски монетарни систем (ЕМС), како би помогао стабилизацији курсева националних валута.

1950.

Шуманова декларација резултирала је 1951. Париским уговором, којим се оснива Европска заједница за угаљ и челик. Она обухвата Белгију, Италију, Луксембург, Савезну Републику Немачку, Француску и Холандију, које као равноправне чланице сарађују унутар заједничких институција.

1967.

Уједињене су институције три европске заједнице и од тада постоји једна Комисија и један Савет министара, као и Европски парламент.

1968.

Створена је Царинска унија: укинуте су све царине у међусобној размени чланица ЕЕЗ и створена јединствена тарифа за производе из трећих земаља.

1992.

Потписан је Уговор из Мастрихта којим ЕЕЗ постаје Европска унија (ЕУ). Постављени су нови амбициозни циљеви: стварање монетарне уније до 1999, европско држављанство, нове заједничке политике – укључујући заједничку спољну и безбедносну политику (ЗСБП) и сарадњу у унутрашњој безбедности.

1999.

У неколико земаља ЕУ у безготовинске трансакције уводи се евро, јединствена валута Европе, пре појаве кованог новца и новчаница.

1997.

потписан је Уговор из Амстердама, који за циљ има реформу институција ЕУ.

2001.

Потписан је Уговор из Нице, којим се даље реформишу институције и појачава систем заштите основних права, безбедност и одбрана, као и судска сарадња у кривичним пословима.

2002.

Евро новчанице и кованице улазе у оптицај, док се постепено из промета повлаче националне валуте.

1989.

Пада „гвоздена завеса“ и отвара се могућност уједињавања целе Европе. То доводи до уједињења Немачке 3. октобра 1990. и успостављања демократских система у земљама централне и источне Европе.

1986.

Усваја се Јединствени европски акт, који утврђује временски план за довршавање јединственог европског тржишта до 1. јануара 1993.

2009.

Лисабонски уговор је ступио на снагу. Јачањем утицаја Европског парламента, националних парламената и гласова грађана ЕУ учвршћена је демократија унутар ЕУ, као и способност да ЕУ делује на међународној сцени.

2012.

Потписан је споразум о оснивању Европског механизма стабилности, са седиштем у Луксембургу, са циљем подршке земљама еврозоне када је неопходно очување финансијске стабилности.

Да сазнате више:

http://eurpo.eu/about-eu-history/index_en.htm
www.seio.gov.rs

Уклапање делића слагалице

Како се сви делови институционалне слагалице међусобно уклапају да би Европска унија могла да функционише?

Европски парламент – глас народа

Европски парламент представља грађане Европске уније, којих има око **508 милиона**. Сваких пет година, гласачи у ЕУ бирају своје представнике у Парламенту. Њих 751 групишу се по политичкој оријентацији, а не према националној припадности. Тако у Европском парламенту седе политички представници груписани око Европске националне странке (хришћанске демократе),

социјалисти, либерали, зелени и други, а међу њима и посланици који се противе европским интеграцијама. Основна улога Парламента је политичка контрола, Савет министара од Парламента тражи мишљење, без кога не може да одлучује. Седиште Парламента је у Стразбуру, иако се све већи број заседања одржава у Бриселу.

www.europarl.europa.eu

Европски савет - политичко вођство

Европски савет окупуља председнике држава или влада држава чланица ЕУ, председника Европске комисије и председника Европског савета. Састанци Европског савета организују се четири пута годишње, уз могућност сазивања посебних састанака. Улога Европског савета је у доношењу политичких смерница и приоритета ЕУ.

www.european-council.europa.eu

Савет Европске уније - глас држава чланица

У овом телу се чује глас националних влада. Савет (или Савет министара) креира нове законе заједно са Европским парламентом. У зависности од теме која је на дневном реду, сваку земљу представља министар задужен за дату област - финансије, саобраћај, пољопривреду, итд.

За одлуке о највећем броју тема довољан је глас већине чланова. Велике државе чланице, попут Немачке, имају више гласова и самим тим више моћи у Савету, али је систем гласања такав да не могу да надгласају мање чланице.

При разматрању високоосетљивих тема - као што су, на пример, порези

и одбрана - одлука Савета мора да буде једногласна. Ово није лак задатак, имајући у виду да за столом седи толико различитих земаља са различитим интересима!

www.consilium.europa.eu

Европска комисија - заједнички интерес

Европска комисија је извршни орган ЕУ. То значи да је ово једина институција која може да предложи нове законе о којима Европски парламент и Савет за тим расправљају и гласају. Комисија је и „полицајац“ ЕУ, у смислу да је задужена да се стара о томе да националне владе поштују правила и примењују законе ЕУ. Уколико оне то не чине, Комисија може да их тужи Европском суду правде. Од априла 2012. грађани Европске уније могу тражити од Комисије да направи законски предлог (Европска грађанска иницијатива). То мора учинити најмање милион грађана који долазе из не мање од седам различитих земаља.

Комисију чини 28 комесара који се бирају на период од пет година, а задуже-

ни су за одређене области - пољопривреду, финансије, транспорт, индустрију, науку и истраживање, животну средину, здравље и заштиту потрошача, итд. - што може да се упореди са надлежностима министара у националним владама.

ЕУ такође има Високог представника за спољну политику и безбедност који управља свим активностима ЕУ на међународној позорници, а истовремено је и потпредседник Комисије.

Око 32.000 људи ради за Европску комисију. Већина њих је смештена у Бриселу, мада Комисија такође има канцеларије у свим државама чланицама и широм света.

<http://ec.europa.eu>

Европска служба за спољне послове

Европска служба за спољне послове је дипломатско тело ЕУ. Она подржава шефа за спољнополитичке послове у спровођењу заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ.

Европска служба за спољне послове располаже делегацијама широм света помоћу којих ради за добробит народа ЕУ и ЕУ као целине.

<http://www.eeas.europa.eu/>

Европски суд правде – владавина права

Специфичност закона је да они могу да се тумаче на више начина. Европски суд правде има задатак да обезбеди исправно и једнообразно тумачење закона у целој ЕУ. Овај суд, са седиштем у Луксембургу, чини по један судија из сваке државе чланице. Одлуке овог Суда носе велику тежину зато што су коначне – не може их оспорити ниједан национални суд државе чланице ЕУ.

<http://curia.europa.eu>

Да сазнате више:

Још неке од ЕУ институција:

- » Европски економски и социјални комитет – www.eesc.europa.eu
- » Европски суд ревизора – <http://www.eca.europa.eu/>
- » Комитет региона – www.cor.europa.eu
- » Европска централна банка – www.ecb.int

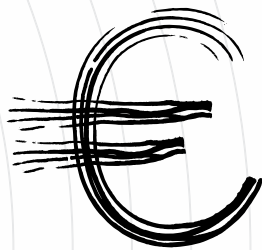

Заједничка валута – евро

Шта имате у џепу? За милионе Европљана, то је заједничка валута – евро – који се користи у много земаља широм Европе.

Евро је као званична валута ушао у оптицај у 12 држава чланица ЕУ 1. јануара 2002. Данас је то једина валута у 19 од 28 држава чланица. Такође се користи у Монаку, Сан Марину, Ватикану, Андори, Црној Гори и на Косову*. Око 332 милиона људи широм света користи валуте које су везане за евро. Одржавање стабилности цена је главна тежња система евра, чији је циљ да одржи стопу инфлације испод или око 2% у средњорочном периоду.

Ова ознака је без прејудуцирања ставова о статусу и у складу је са Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација и мишљењем Међународног суда правде о проглашењу независности Косова

Светска валута

Евро се данас налази на другом месту на свету, иза америчког долара, као валута девизних резерви. Приближно 26% светских девизних резерви данас се држи у еврима. Евро је и друга најчешће мењана валута у свету и користи се у око 40% дневних трансакција на девизним тржиштима.

Ко може да се придружи?

Све чланице ЕУ могу да се придруже еврозони. Данска и Велика Британија су изабрале да се не придружују заједничкој валути, мада то могу да учине у будућности. Прелазак на евро зависи од испуњавања тзв. „мастрихтских критеријума“. Наиме, стабилност евра као валуте се овим критеријумима штити тако што се државама чланицама омогућује да усвоје евро као валуту тек када су њихове економије спремне за тако нешто. Оне такође морају да усвоје специфичне законе којима се уређују монетарна питања и питања централне банке.

Кључни датуми

2001.

евро промовисан као виртуелна валута у Грчкој

1999.

евро промовисан као виртуелна валута у Белгији, Немачкој, Ирској, Шпанији, Француској, Италији, Луксембургу, Холандији, Аустрији, Португалу и Финској

2002.

12 држава ЕУ почиње да користи новчанице и кованице евра

2007.

Словенија почиње да користи евро

2008.

Кипар и Малта почињу да користе евро

2009.

Словачка почиње да користи евро

2011.

Естонија почиње да користи евро

2014.

Летонија почиње да користи евро

Србија и ЕУ – Ваша будућност

КОРАЦИ КА ЕУ

Шта је Процес стабилизације и придруживања?

Након петооктобарских промена на изборима 2000. године, започиње најновија фаза у односима Србије и ЕУ. Тада су се створили услови да се Југославија, у чијем је саставу била Србија, укључи у тај процес. Практично то значи да тргује са Унијом по повлашћеним условима, да без царина тргује са осталим земљама у региону, као и да користи средства из тадашњег највећег програма помоћи Уније – КАРДС програма, те да започне са припремама за закључивање Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП).

Учешћем на Самиту у Загребу новембра 2000. године, Србија је, као део СРЈ, постала учесница Процеса стабилизације и придруживања кроз који се остваривало придруживање и приступање свих држава Западног Балкана Европској унији.

Народна скупштина Републике Србије усвојила је 14. октобра 2004. Резолуцију о придруживању ЕУ, којом је предвиђено усаглашавање нашег законодавства са европским у свим важнијим питањима.

Наредни корак била је израда и објављивање Студије изводљивости, у којој је Европска комисија пружила детаљан преглед до тада спроведених политичких, економских и правних реформи у нашој земљи, као и способност њиховог даљег остваривања. На основу овог прегледа, Европска комисија је 5. априла 2005. године дала позитивну оцену о спремности Србије да започне и води преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању (ССП), те да преузме обавезе које из њега произилазе.

Преговори о закључењу ССП са, тада већ, Државном заједницом Србија и Црна Гора су званично почели 10. октобра 2005. године, а прва званична рунда преговора одржана је 7. новембра 2005. године.

Након што се Црна Гора определила за независност на референдуму одржаном 2006. године, Србија као држава наследница државне заједнице, наставила је одnose са ЕУ. Преговори су приведени крају 10. септембра 2007. године, а Споразум о стабилизацији и придруживању је потписан 29. априла 2008. године у Луксембургу.

Скупштина Србије је 9. септембра 2008. године ратификовала ССП, тј. усвојила Закон о потврђивању ССП-а са ЕУ, који дефинише услове за слободан проток робе, кретање радника и капитала и сарадњу у низу области, од усклађивања прописа, до политичког дијалога и финансијске сарадње.

ССП је ступио на снагу 1. септембра 2013. године, након што је завршен процес ратификације у парламентима свих држава чланица ЕУ и о томе је обавештена Европска комисија. Ступањем на снагу ССП-а, Србија је постала придружена чланица ЕУ.

На првој међувладиној конференцији ЕУ и Србије у Бриселу **21. јануара 2014. године означен је почетак приступних преговора. У Бриселу је 14. децембра 2015. године** одржана друга Међувладина конференција о приступању Србије ЕУ, на којој су отворена прва два од укупно 35 преговарачких поглавља. Отворени су преговори о Поглављу 32 посвећеном финансијском надзору и Поглављу 35 (остала питања).

О чему се преговара

Преговара се о условима под којима држава кандидат приступа ЕУ, а који се, у основи, односе на усклађивање домаћег законодавства са правним тековинама ЕУ. Резултат преговора је Споразум о приступању Србије Европској унији.

Преговори о чланству у ЕУ трају у процесу од дана до дана, што зависи од способности државе да у току преговора усклађује своје прописе са европским. Пракса досадашњих преговора које је водила ЕУ, била је да се најпре отварају лакша поглавља правних тековина ЕУ (које су за потребе преговора подељене на 35 поглавља) како би се држава упознала са начином вођења преговора, а да се за крај остављају најкомплекснија питања буџета, пољопривреде, правосуђа, заштитне животне средине, регионалне политике и координације структурних фондова.

Преговори о чланству са ЕУ од 2012. године воде се по новом принципу који инсистира на владавини права. Најважнија питања са којима ће се и Србија суочити

биће правосуђе, борба против криминала и корупције, поштовање људских права (поглавља 23 и 24), која ће бити отворена межу првима и о којима ће се преговарати током целокупног трајања приступних преговора Србије и ЕУ.

После формалног отварања преговора, почиње фаза **аналитичког прегледа законодавства** - скрининга (енг. *screening*), која представља фазу **провере и оцене у којој мери је законодавство државе кандидата усклађено са правним тековинама ЕУ.**

Скрининг, који је у случају Србије трајао од 25. септембра 2013. године до 24. марта 2015, се састоји из две фазе:

а. Експланаторни скрининг, у којем Европска комисија представницима државе кандидата представља правне тековине Уније у одређеном поглављу.

б. Билатерални скрининг, у којем држава кандидат представља Европској комисији своје законодавство и утврђује разлике између два система.

На основу ових састанака Европска комисија усваја Извештај са скрининга. У том извештају утврђује да је законодавство државе кандидата у довољној мери

усклађено са правом ЕУ и због тога препоручује да се одмах отворе преговори у том поглављу. Европска комисија такође може закључити да држава није спремна да отпочне преговоре у датом поглављу због чега ЕК утврђује мерила које држава кандидат мора да испуни да би те преговоре отворила.

Правне тековине ЕУ и други извори права подељени су у 35 преговарачких поглавља.

Преговори ће се водити у оквиру следећих преговарачких поглавља:

1. кретање роба,	13. рибарство,	24. питања правде,
2. кретање радника,	14. транспорт,	слободе
3. пословно
настањивање и
слобода пружања
услуга,	15. енергетика,	и безбедности,
4. слободно кретање
капитала,	16. порези,	25. наука и
истраживање,
5. јавне набавке,	17. економска
и монетарна
питања,	26. образовање и
култура,
6. право привредних
друштва,	18. статистика,	27. животна средина,
7. право
интелектуалне
својине,	19. социјална
политика и
запошљавање,	28. заштита
потрошача и
заштита здравља,
8. конкуренција,	20. предузетништво и
индустријска
политика,	29. царинска унија,
9. финансијске
услуге,	21. трансевропске
мреже,	30. економски
односи са
иностранством,
10. информационо
друштво и медији,	22. регионална
политика
и координација	31. спољна,
безбедносна
и одбрамбена
политика
11. пољопривреда и
рурални развој,	структурних
инструмената,	32. финансијски
надзор,
12. безбедност хране,
ветеринарска и
фитосанитарна
питања,	23. правосуђе и
основна права,	33. финансијска и
буџетска питања,
		34. институције,
		35. остала питања

Основни принцип преговора је да „ништа није договорено док све није договорено“. То значи да се сва поглавља затварају привремено, до момента док се не договори последње поглавље преговора. Када последње поглавље буде договорено и затворено, приступа се потписивању *Споразума о приступању Србије Европској унији*.

После потписивања, Споразум о приступању мора да буде **ратификован** у Народној скупштини Републике Србије, парламентима свих држава чланица ЕУ и Европском парламенту. У држави која приступа се обично организује **референдум** о чланству (у зависности од уставне процедуре сваке државе), мада је било примера држава које нису одржале референдум о чланству у ЕУ (Бугарска, Румунија, Кипар). Уобичајено је да се одреди датум када ће држава постати чланица, уз услов да се ратификациони процес до тада заврши.

Да сазнате више:

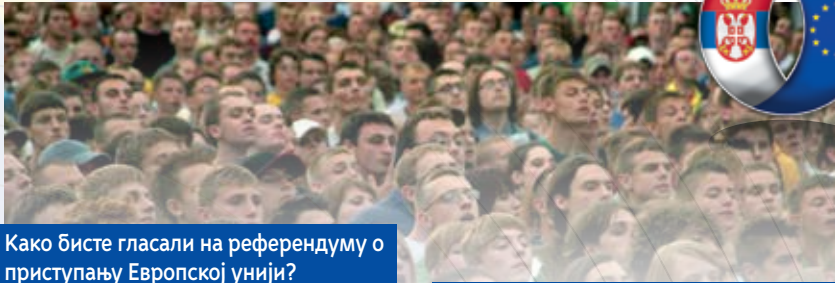
Погледајте кратак анимирани филм Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије „О нама се ради“
<https://www.youtube.com/watch?v=TvYvavu7Kosx>

Земље кандидати

Државе кандидати за чланство у ЕУ су: Турска, Бивша Југословенска Република Македонија, Црна Гора, Албанија и Србија.

Турска је отворила преговоре са ЕУ 2005. године; Бивша Југословенска Република Македонија је добила статус кандидата исте године, али због политичког спора са Грчком о имену македонске државе још нема датум почетка преговора; Исланд је 2009. поднео захтев за чланство и започео приступне преговоре са ЕУ 2011. године, али је јуна 2013. одлуком нове Владе, ова држава одустала од приступања ЕУ и о томе обавестила Брисел. Црна Гора, која је добила статус кандидата за чланство у ЕУ крајем 2010. године, започела је преговоре о чланству 29. јуна 2012. године; Албанија је добила статус кандидата 2014. године, док је Србија отпочела преговоре 21. јануара 2014. године, а прва поглавља о којима се преговара, отворена су 14. децембра 2015. Остале државе Западног Балкана – Босна и Херцеговина има статус потенцијалног кандидата, Албанија је добила статус кандидата 2014. године, док је Хрватска завршила приступне преговоре са ЕУ и постала 28. чланица ЕУ 1. јула 2013. године. Међу потенцијалним кандидатима је и Косово*.

Резултати истраживања јавног мњења о Европској унији Делегације ЕУ у Републици Србији из октобра 2015.

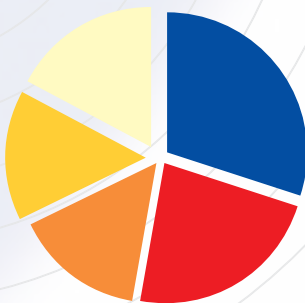

Како бисте гласали на референдуму о приступању Европској унији?

- За 56%
- Против 26%
- Не бих гласао/ла 11%
- Не знам 7%

Према вашем мишљењу, када ће Србија постати чланица Европске уније?

- 2020. 30%
- За око 10 година 23%
- Не пре 2030. 15%
- Никада 15%
- Не знам 17%

Шта прво помислите када неко каже Европска унија?

Бољи живот и будућност	21.7%
Бољи стандард, веће плате и пензије, инвестиције, просперитет	10%
Веће шансе за запослење, рад и студирање у ЕУ	5.2%
Путовање	4.4%
Закон, ред, борба против криминала и корупције	2.2%
Ништа	9.4%
Унија, ЕУ земље, симболи ЕУ (застава, звезде, евро)	4.7%
Преговори, приступање, стабилизација	2.6%
Немачка, Ангела Меркел	2.4%
Само негативне ствари	11.5%
Превара, лажи, крађа, неповерење, скептицизам	4.2%
Признавање Косова*, НАТО бомбардовање, Хаг	2.7%
Условљавање, притисак, уцене	2.0%
Већа стопа незапослености, лошији стандард	1.8%
Мигранти, затварање граница	1.6%
Утопија, сан недостижан циљ	1.5%
Губитак националног идентитета, суверенитет	1.5%
Неизвесност	1.2%

Како ЕУ помаже Србији

ЕУ је далеко највећи донатор у Србији. У протеклих петнаест година, ЕУ је обезбедила бесповратна средства у висини од више од три милијарде евра.

Добијене донације користе се у свим областима, од образовања, владавине права, реформе јавне управе, друштвеног развоја до животне средине и пољопривреде.

Финансијска помоћ обезбеђена је кроз Инструмент ЕУ за претприступну помоћ (ИПА) чији је циљ да помогне Србији да се припреми за преузимање и ефикасно спровођење обавеза будућег чланства у ЕУ. Европска унија је за период 2014-2020. године кроз ИПА издвојила нових

1,5 милијарди евра.

Посебан знак поверења у односима ЕУ и Србије јесте чињеница да Србија од 2014. године самостално управља пројектима које финансира Европска унија.

Сви ови конкретни пројекти ће допринети процесу европске интеграције Србије, економском и друштвеном развоју, а пре свега унапређењу свакодневног живота грађана Србије.

ИПА (Инструмент за претприступну помоћ Европске уније)

Скраћеница ИПА настала је од енглеског термина - IPA (Instrument for Preaccession Assistance). ИПА представља бесповратну финансијску помоћ коју Европска унија издваја за кандидате и потенцијалне кандидате за чланство у ЕУ и користи се од 2007. године. Пошто представља бесповратну помоћ, то значи да се примљени и успешно искоришћени новац из ових фондова не враћа. Србија је кроз ИПА од 2000. до почетка 2016. године обезбедила преко 3 милијарде евра бесповратне помоћи.

ЕУ највећи трговински партнер Србије

Настављена је неометана примена Споразума о стабилизацији и придруживању, који за Србију представља најзначајнији трговински споразум. ЕУ је најзначајнији трговински партнер Србији са **63.8%** удела у укупној спољнотрговинској размени коју је наша земља остварила са светом у 2015. години када је забележена, историјски посматрано, највећа покривеност увоза извозом робе у трговини са ЕУ у износу од 77.18%.

Илустрације ради, само од 2009. извоз српских производа у ЕУ је порастао 2.47 пута. Највећи инвеститори у Србији су такође земље Европске уније. Предузећа која највише улажу у привреду Србије су из Аустрије, Немачке, Италије, Грчке, Словеније, Мађарске и Холандије, и то највише из области трговине, енергетике, туризма и банкарства.

Извор: <http://www.pks.rs/>

Подршка ЕУ сектору образовања може се поделити по областима:

- ▶ Опрема и реконструкција предшколских објеката, основних и средњих школа
- ▶ Помоћ да се унапреди доступност и једнакоправност образовања (бољи услови образовања за децу из маргинализованих група)
- ▶ Наставни планови и програми (нови осавремењени образовни програм и профили у средњем стручном образовању)
- ▶ Испити (завршни испит/израда програма за општу, стручну и уметничку матуру)
- ▶ Подршка увођењу педагошких асистената у систем образовања Реконструкција и реновирање 27 државних факултета широм Србије

Поред ИПА фондова, Србија такође прима додатне донације за пројекте од земаља чланица ЕУ. Највећи билатерални донатори Србије из ЕУ земаља су – Немачка, Италија, Шведска, Уједињено краљевство, Грчка и Холандија.

Извор: <http://www.evropa.gov.rs/Evropa/PublicSite/InternationalAssistance.aspx>

Солидарност у невољи

Европска унија највећи је донатор Републици Србији у обнови од последица поплава из маја 2014. године. Када су Србију у мају 2014. задесиле катастрофалне поплаве Европска унија је међу првима реаговала. Одмах су послати тимови специјалаца и хуманитарна помоћ, у вредности од преко 170 милиона евра (Фонд солидарности и ИПА). Више од 108.000 грађана наше земље добило је помоћ у обнови последица поплава.

Захваљујући помоћи Европске уније обновљено је 15 основних и средњих школа, као и једно обданиште и тиме омогућено да се 13.136 деце, ученика и наставника врате у своје школе.

Новцем Европске уније до краја 2015. године изграђена је 161 кућа и у преко 30 општина обновљено је 888 домаћинства, па сада више од 3.560 људи има нормалне услове за живот.

Помоћ у обнови пољопривредне производње до сада је добило око 26.000

газдинстава, а 545 микро и малих предузећа добило је подршку да поново започне пословање.

Из Фонда солидарности ЕУ, који Србија користи као да је пуноправна чланица Уније, издвојено је 60 милиона евра за изградњу преко 60 мостова на регионалним и локалним путевима и обновљена локална инфраструктура у циљу да се нормализују животни услови за житеље села и удаљених подручја. Саниран је и водоводни систем у Трстенику и на тај начин је 15.000 становника добило стабилну испоруку пијаће воде.

Европска унија ће убудуће усмерити своју помоћ Србији ка превенцији, заштити од будућих могућих катастрофа. Нова средства из Инструмената за претприступну помоћ у износу од 60 милиона евра биће усмерена на регулацију речних токова, санацију и реконструкцију насипа и брана и превенцију од клизишта.

Помоћ Србији у суочавању са избегличком кризом

Током 2015. стотине хиљада избеглица из Сирије, Ирака, Авганистана, Сомалије и других земаља у којима трају оружани сукоби, прошло је кроз Србију на путу ка земљама Европске уније. ЕУ је почела да испоручује хуманитарну помоћ Србији у септембру 2015. године.

Европска комисија је у склопу ИПА фондова, 7. октобра 2015. године усвојила посебан пакет помоћи у вредности од 7 милиона евра за Србију за решавање до сада незабележених избегличких токова. Делегација ЕУ у Србији је, заједно

са партнерима, почела реализацију овог програма у новембру 2015. године. Фондови се користе за повећање капацитета за прихват избеглица и за набавку опреме која им је неопходна као помоћ.

Европска инвестициона банка (ЕИБ) је дала допринос од 5 милиона евра бесповратне помоћи Фонду за мигранте и избеглице који је недавно основала Развојна банка Савета Европе. Захваљујући овоме, Развојна банка Савета Европе је српској влади крајем октобра дала 2,3 милиона евра бесповратне по-

моћи, намењене унапређењу животних услова избеглица и миграната у прихватним центрима.

Европска унија ће, кроз Директорат за хуманитарну помоћ и цивилну заштиту (ЕЧНО) Европске комисије, упутити додатну хуманитарну помоћ у износу од 13 милиона евра као подршку избеглицама дуж западнобалканске миграцијске руте. Помоћ ће, првенствено, бити намењена избеглицама у Србији и Бившој Југословенској Републици Македонији.

На овај начин се људима обезбеђује привремено склониште, вода, храна, примарна здравствена нега, психо-социјална подршка, заштита али и зимска одећа. Посебна пажња је посвећена

потребама деце чији је удео у броју избеглица које пролазе кроз регион све већи.

Број деце избеглица дуж западнобалканске миграцијске руте је све већи. Европска комисија је издвојила 2 милиона евра хуманитарне помоћи УНИЦЕФ-у како би деца безбедно прешла пут кроз Србију и Бившу Југословенску Републику Македонију.

Пројекат представљен на видео снимку спроводи партнерска организација Европске комисије, УНИЦЕФ. Ово је један од 11 хуманитарних пројеката које Европска комисија финансира у региону.

Погледајте видео о помоћи Европске уније: http://ec.europa.eu/echo/field-blogs/videos/helping-refugees-and-migrants-weather-balkan-winter_en

Путовање без виза за грађане Србије

Од 19. децембра 2009. године, грађанима Србије више није потребна виза да би путовали у 26 земаља чланица ЕУ од којих су 23 део шенгенског простора, као и у четири земље које нису чланице ЕУ, а које су потписнице Шенгенског споразума (Исланд, Швајцарска, Норвешка и Лихтенштајн). Сви грађани Србије који имају биометријски пасош, могу да путују у ове земље, у краће посете у трајању до 90 дана сваких шест месеци (180 дана), без обзира да ли је реч о пословном путовању, усавршавању или о туристичкој посети. Тај период се рачуна од тренутка када први пут уђете на територију, а у оквиру наведених 180 дана. На пример, уколико сте у неку од шенгенских земаља први пут ушли 1. јануара, следећи период од 6 месеци почиње да се рачуна 1. јула. Уколико често путујете у земље Шенгена, ви сте одговорни да израчунате колико вам је дана остало у оквиру тог шестомесечног периода.

Велика Британија и Ирска нису део шенгенског простора, те правила о путовању без виза не важе за њих.

Уколико намеравате да због запослења или студирања прекорачите рок од 90 дана боравака, обавезни сте да пре путовања поднесете захтев за дугорочну визу или за дозволу боравака при амбасади или конзулату земље дестинације. Рад или боравак у шенгенским земљама без одговарајуће националне боравишне или радне дозволе је незаконит.

Препоруке за путовање:

Пошто могућности путовања нису ограничене вађењем виза, једина препрека путовању може да буде недостатак новца. Како бисте уштедели или са што мање новца обишли многе градове, размотрите опције које многи млади Европљани свакодневно користе: однедавно и у Србији можете резервисати авионске карте преко тзв. low cost компанија или крените у авантуру железницом, а са пријатељима се сместите у неком од оmlадинских хостела који нуде јефтине цене смештаја.

Да сазнате више:

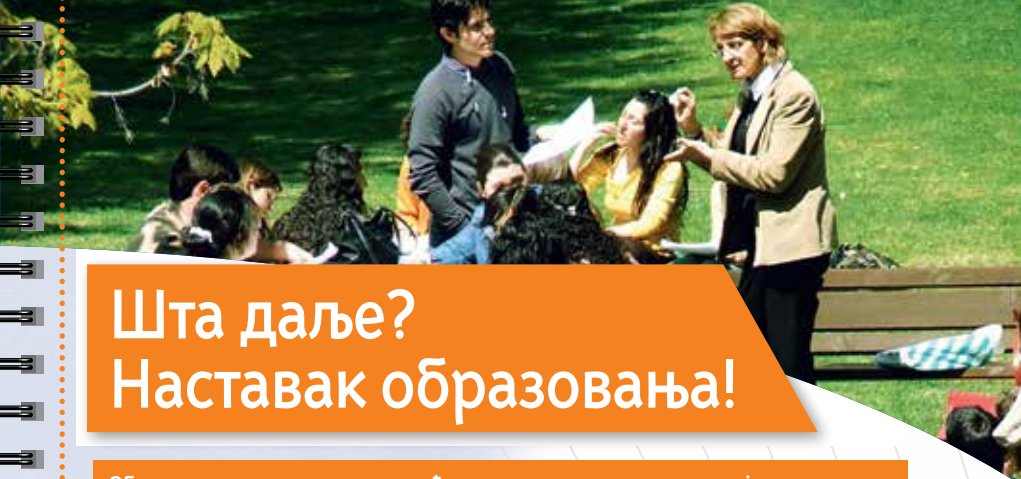
Информације о путовањима и смештају потражите на сајтовима:

www.interrail.eu и
www.eufed.org.

Оквир у дну стране:

За више информација о путовању у земље Европске уније, посетите сајт Делегације Европске уније у Србији:

<http://europa.rs/putujite-u-eu/>

Шта даље? Наставак образовања!

Образовање се наставља: унапређење рада на рачунару, страни језици, нова техничка знања или вештине – сигурно ће отворити нова врата! Немате времена за губљење. Упишите курсеве у школама језика и рачунара и баците се на учење. Ваш посао, ваша будућност зависи од тога.

Које врсте професија се траже у Европи?

Чланице ЕУ много улажу у истраживања, нове технологије и екологију и настоје да привуку више младих да се баве пословима који захтевају напорније, техничке студије. Са друге стране, ради утицаја и сталног дијалога у ЕУ, јавне и приватне институције, струковна удружења и невладине организације траже стручњаке за лобирање, односе са јавношћу, европско право, међународну политику и слично. Србија или ЕУ, у оба случаја распитајте се и размишљајте бар десет година унапред!

Болоњски процес

Чули сте за изразе „Болоњски процес“, „ЕСП бодови“, „реформе према Болоњи“. Уколико вам није јасно о чему је реч, ево неколико кратких појашњења:

- ▶ Болоњски процес је покренут 1999. године да би се укинуле разлике између система високог образовања у европским земљама и уклониле препреке за студентску мобилност и међусобно признавање диплома унутар ЕУ.
- ▶ Циљ је био да се успостави јединствен систем издавања високошколских диплома, као и јединствен систем бодовања студијске године, тзв. Европски систем преноса бодова (ЕСПБ) који представља временско оптерећење студената за време студија. Утврђен је стандард према којем једна студијска година носи 60 ЕСПБ.
- ▶ Србија је укључена у Болоњски процес 2003. године и тада су код нас отпочеле реформе чији је циљ да се образовни систем у нашој земљи усклади са прихваћеним стандардима болоњског система.

У Болоњском процесу учествују: свих 28 држава чланица ЕУ, Албанија, Андора, Јерменија, Азербејџан, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Грузија, Ватикан, Исланд, Лихтенштајн, Молдавија, Норвешка, Бивша Југословенска Република Македонија, Русија, Србија, Швајцарска, Турска, Украјина и Казахстан.

Шта добијате од учешћа Србије у Болоњском процесу?

Акредитација, односно испуњавање стандарда које утврђују високошколске установе у Србији, је обавезна и то је један од предуслова за размену студената и пост-дипломаца, као и за признавање диплома приликом запошљавања наших дипломаца у другим европским државама. Уколико се одлучите за студирање, пажљиво бирајте свој будући факултет! Списак свих високошколских установа у Србији и њихових студијских програма којима су до сада одобрене/одбијене акредитације погледајте на сајту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије:

http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Akreditovani_fakulteti_i_univerziteti-2014_022.pdf

Студирање у иностранству – да ли сте довољно обавештени?

Дилема I – Зар то није доступно само студентима са факултета из ЕУ?

Од 2014. године програме за образовање у којима је Србија до сада учествовала (Темпус, Еразмус Мундус и Програм за целоживотно учење) мења програм под називом Еразмус +. У наредних седам година, програм ће са 14,774 милијарди евра финансирати пројекте који подржавају све нивое образовања и помажу спајање формалног, неформалног и информалног образовања* и помажу младим људима да се боље повежу са светом рада. Земље учеснице Еразмус + програма ће имати шансу да боље сарађују у дефинисању образовних политика, а програм ће наставити да промовише и признавање и вредновање стечених квалификација, отворени приступ образовним материјалима, као и међународну димензију активности, вишејезичност, једнакоправност и инклузивни приступ образовању.*

У фокусу Еразмус + програма су, између осталог, јачање потенцијала младих људи за активно учешће у друштву, развој лидерских вештина, солидарност и разумевање између култура. У области спорта, приоритет програма је сарадња и умрежавање спортских организација и подршка пројектима који могу да допринесу ублажавању штетних ефеката физичке неактивности.

Да сазнате више:

За више информација о програму Еразмус +:

Фондација Темпус - Еразмус +
канцеларија за Србију
Ул. Кнеза Данила 12, спрат 9,
стан 74, 11000 Београд
+ 381 11 3233-634

<http://erasmusplus.rs/category/mladi/>
alumni@tempus.ac.rs
www.tempus.ac.rs

Србија се тренутно убраја у партнерске земље у суседству Европске уније и тиме њене институције и организације у оквиру програма Еразмус + стичу право да учествују у пројектима као координатори или партнери, и то у следећим кључним областима: мобилност (за високо образовање и младе), грађење капацитета институција (за високо образовање), пројекти намењени младима e-twinning (могућност која се отвара за основне и средње школе) <http://www.etwinning.net>

До сада је око 1.450 студената из Србије имало прилику да користи стипендије Европске уније које се додељују кроз Еразмус Мундус програм. Делегација Европске уније у Србији је зато у сарадњи са Темпус канцеларијом покренула Алумни* мрежу садашњих и бивших стипендиста програма Еразмус Мундус. На овај начин, млади људи који су имали прилику да користе предности студентске размене у оквиру Еразмус Мундус програма ће моћи да размене искуства, али и да се повежу са потенцијалним послодавцима и министарствима која могу да им понуде сарадњу на пројектима и у истраживањима и тиме олакшају процес запослења.

<http://www.tempus.ac.rs/sr/Erazmus/Informacije-o-programu/>
<http://www.tempus.ac.rs/sr/erasmus-mundus/alumni/>

Дилема II – Немам новца да платим школарину за студије у иностранству!

Зашто се не пријавите за неку од стипендија које сваке године одобравају домаће и стране институције и фондациије? Део новца за боравак (стан, храну и остале потребе) можете зарадити радећи послове који су (законски) доступни студентима у земљи боравака – распитајте се!

Стипендије за упис на студије у иностранству:

http://ec.europa.eu/education/opportunities/index_en.htmwww.s4wb.eu

Корисни линкови:

www.mpn.gov.rs

Министарство просвете, науке и технолошког развоја

<http://www.mos.gov.rs/>

Министарство омладине и спорта

<http://www.mos.gov.rs/dositeja/>

Фонд за младе таленте

<http://www.bg.ac.rs/> – Београдски универзитет

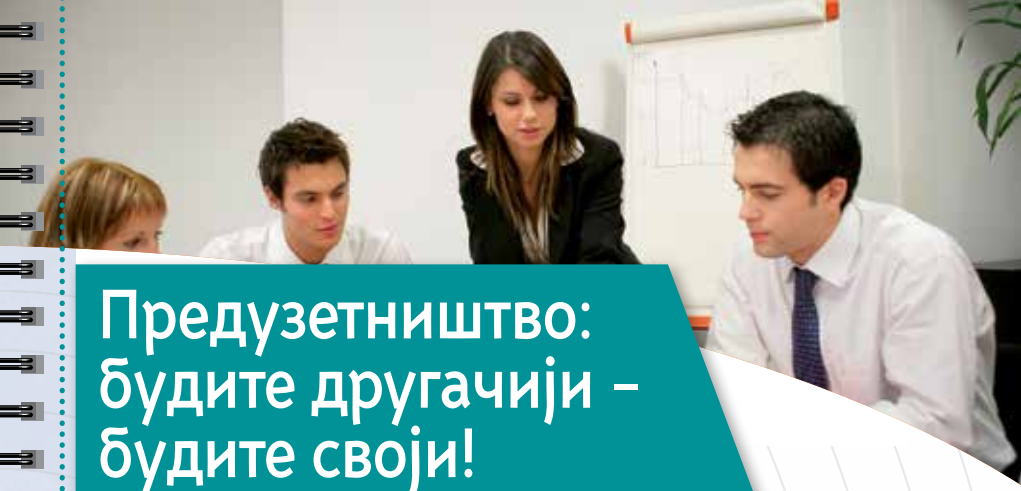
<http://www.cep.edu.rs/>

Центар за образовне политике

<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/http://www.tempus.ac.rs/sr/>

http://ec.europa.eu/education/opportunities/index_en.htm

Предузетништво: будите другачији – будите своји!

Шта означава појам „предузетништво“? Према једној дефиницији, предузетништво значи спровести пословну идеју у дело да би се достигло материјално и духовно задовољство.

Жаба оптимиста и жаба песимиста упадоше у крчаг пун павлаке. Шта је помислила једна, а шта друга?

Жаба песимиста: „Погибох! Не могу да дишем! Не могу се избавити, удавићу се!“ Тако и би.

Ни **жаба оптимиста** није знала шта да чини, али пошто је била оптимиста, имала је наде, а пошто је имала наде – није све препустила судбини. Почела је да се бацака на све стране, млатарајући ногама што је могла снажније и брже... Павлака се запени, па згруша и убрзо је жаба оптимиста стајала на чврстом комаду путера, дишући с олакшањем.

Наравоученије: Боље покушати нешто, него не чинити ништа.
Андре Мороа (*Andr Maurois*).

Чинити нешто више него други око тебе, значи – бити предузимљив.

Предузетничко учење

Предмет **Предузетничко учење** изводи се у завршној години школовања као обавезан део програма у 145 средњих стручних школа у Србији. Циљ предмета је да развије пословна и предузетничка знања и вештине међу ученицима, да их оспособи да активно траже посао и препознају пословне могућности у средини у којој живе. Предмет је прилагођен сваком од профила средњошколских установа: пољопривреда, производња и прерада хране, здравство и социјална заштита, машинство и обрада метала, електротехника.

Организација **Достигнућа младих у Србији (ДМуС)**, која је део глобалне мреже Достигнућа младих у свету (*Junior Achievement*), као факултативне активности реализује програме изградње предузетничког духа међу средњошколцима.

У току ове школске године на четири регионална такмичења у предузетничким вештинама „Пословни изазов“ (у Чачку, Лесковцу, Новом Саду и Београду) учествовало је више од 400 ученика из 90 општина у Србији у којима се спроводе програми ДМуС.

Чланови три првопласирана тима обезбедили су себи место у Националном финалу, а победници финала ће учествовати и на Пословном изазову Западног Балкана у априлу 2016. у Загребу, заједно са вршњацима из Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе.

Детаљније на сајту: www.ja-serbia.org

Десет савета за покретање сопственог посла:

1. Дођите на идеју у коју верујете.
2. Стекните радно искуство у области за коју сте заинтересовани.
3. Посаветујте се са стручњацима и онима који су прошли слична искуства.
4. Научите више о финансијама, маркетингу и односима са јавношћу.
5. Развијте добар бизнис план.
6. Сазнајте што више можете о свом тржишту.
7. Будите одлучни и очекујте да ћете се суочити са проблемима.
8. Учите се на својим грешкама и увек гледајте један корак унапред да видите шта је следеће што можете предузети.
9. Спремите се на то да вас неко време чека напоран рад и беспарица.
10. Пуном паром напред!

Више информација:

<http://www.ja-serbia.org/sr>

Тражење посла... ваш први посао

Неки млади људи већ знају шта желе и могу непогрешиво донети одлуку у вези са својим позивом. Други још нису сасвим уобличио планове, имају у виду неколико могућности, потребно им је више времена да се одлуче. А неки, пак, још не знају чиме могу или желе да се баве.

Има ли посла?

Познато је да је стопа незапослености у Србији висока (око 26%). Ако по завршетку средњег образовања желите да се запослите, вероватноћа да добијете посао разликоваће се од дипломе до дипломе, као и од места где желите да живите - треба ићи тамо где посла има.

Какав посао изабрати?

Први корак: Која занимања одговарају вашој личности?

Запитајте се шта вам је ишло од руке у школи, који предмети су вам били занимљивији од других - одредите своје „зоне талента“, што ће вас мотивисати у тражењу посла који желите. Које су ваше способности? Направите списак онога што знате боље од својих вршњака, у чему сте вештији, и оних особина које други воле код вас. Да ли волите да помажете својим пријатељима? Да ли планирате дугорочно или краткорочно? Да ли сте добри у повезивању људи или у решавању конфликата?

Шта је то што желите? Не смете бити сувише изборљиви, али направите и списак ствари које НЕ ВОЛИТЕ - како не бисте губили време или доносили погрешне одлуке. Разговарајте са пријатељима о томе шта они мисле о вашим плановима. Тестови личности (види доле) могу бити од користи, али не могу заменити преиспитивање сопствених жеља.

Где да тражите посао?

- ▶ **Круг познаника:** Изрека „свако зна неког“ заиста је истинита. Рођаци, пријатељи, професори, људи које срећете можда знају некога ко тражи особу као што сте ви - тако се пронађе чак 80% запослења.
- ▶ **Штампа:** Националне и локалне новине често објављују огласе за послове одређеним данима или у одређеним областима рада.
- ▶ **Центри за развој каријере, саветовалишта** за професионалну оријентацију и центри за активно тражење посла: Потражите их путем интернета или у телефонском именику.

Да сазнате више:

Интернет: Од корисних сајтова за тражење посла издвајамо:

www.nsz.gov.rs

<http://poslovi.infostud.com>

www.netvodic.com/poslovi.htm

www.lakodoposla.com

Биографија (CV) и пропратно писмо

Ово је ваш први контакт са потенцијалним послодавцем. Иако ваша биографија не може садржати много података, с обзиром на то да тражите ваш први посао, назначите све своје активности у школи и ван ње, које су у вези са послом за који конкуришете: праксу, волонтерски рад, помоћ у локалној заједници, хобије, спортске успехе, детаље који показују ваше способности и квалитете.

Погледајте на интернету како се прави CV, као и препоруке за пропратна писма која треба да буду једноставна и кратка – јер служе да назначите зашто сте заинтересовани за посао за који конкуришете.

Формат EV биографије можете наћи на веб страници:
www.europass.cedefop.europa.eu

Сајмови запошљавања

Први корак који води ка запослењу може бити и одлазак на неки од сајмова запошљавања и пракси, које већ неколико година уназад организују различите студентске организације. Сајмови запошљавања као што су „Career days“, „Job Fair“ или „Сајам пракси“, нуде могућности компанијама да представе своје пословање и отворене позиције, као и да позову студенте да постану део њиховог пословног окружења. На сајмовима се организују и стручна предавања на којима посетиоци могу да чују корисне савете и информације о томе како написати радну биографију, како се припремити

за разговор за посао или радити у тиму. Данас се сајмови запошљавања организују у свим водећим градовима Србије и представљају добру смерницу у будућем развоју каријере младих људи.

Разговор за посао

Једног дана добићете писмо или позив на разговор за посао (интервју). За послодавца су две ствари кључне: да ли је кандидат способан да адекватно извршава задатке и да ли може да се уклопи у тим. Потенцијални послодавац ће користити вашу биографију као подсетник током интервјуа, како би открио што више о вашој личности и способностима.

Савети за интервју

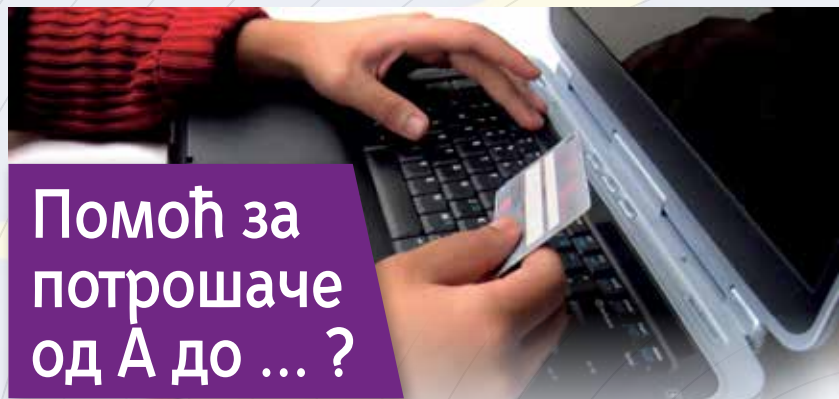
- ▶ Останите прибрани и мирни.
- ▶ Прихватите стил особа са којима разговарате.
- ▶ Запамтите имена особа које вас интервјуишу и њихова звања.
- ▶ Брзо прелазите на ствар, али избегавајте да одговарате само са „да“ или „не“.
- ▶ Уколико нисте разумели неко питање, тражите појашњење.
- ▶ У реду је да направите кратку паузу пре одговора – то значи да размишљате.
- ▶ Говорите разговорно.
- ▶ Немојте улепшавати ствари, нити лагати!
- ▶ Не говорите о себи у негативном контексту, чак и на провокативна питања.
- ▶ Уколико саговорници ћуте, одуприте се искушењу да ви говорите, поставите питања која желите, нарочито ако су везана за оно о чему сте претходно разговарали.
- ▶ Не распитујте се о плати и погодностима у првом контакту.

Да сазнате више:

Више о сајмовима запошљавања:
http://www.nsz.gov.rs/live/trazite-posao/dok-trazite-posao/sajmovi_zapo_ljavanja.cid287

Помоћ за потрошаче од А до ... ?

Која права имате у данашњем потрошачком свету? Куповали ви наочаре или сноуборд, продавац се мора придржавати јасних правила. Било да се рекламира крема или аутомобил - реклама не сме да завашава.

Права потрошача у Србији нису ни из далека тако ефикасно заштићена као права потрошача у ЕУ, а чак и она која имамо, не користимо довољно. Будите генерација обавештених потрошача.

Враћање робе за замену, поправку или повраћај новца

Према Закону о заштити потрошача, сва роба коју купите, без обзира на то да ли има гарантни лист, има гаранцију од две године, а у првих шест месеци не морате ништа да доказујете јер се претпоставља да су оштећења, или како се у закону каже несаобразности са оним што трговац нуди, тј. са оним што пише на декларацији, постојала као скривена и пре куповине. У том случају имате право на рекламацију, на коју продавац мора да одговори у року од 15 дана, и да захтевате оправку или замену - по вашем избору, а ако то није могуће, умањену цену или враћање целог износа. За куповину половне робе можете са продавцем договорити краћи рок у којем он одговара за оштећења, али ни тај рок не може бити краћи од годину дана.

Продавци не смеју да користе израз „гаранција“ приликом оглашавања или продаје робе ако се њиме купцима не гарантује више права него што је већ одређено Законом о заштити потрошача. Услов за остваривање права на оправку, замену или повраћај новца јесте да недостатак није настао вашом кривицом и да приликом подношења рекламације приложите рачун за купљени производ. Зато чувајте рачуне!

Слична правила важе и у случају рекламација на пружене услуге

Да сазнате више:

Више информација:
www.zastitapotrosaca.gov.rs

Законске обавезе продавца, односно даваоца услуга

Продавац, односно давалац услуге, дужан је да потрошачу обезбеди:

1. производ или услугу у тачној мери или количини и да му омогући проверу тачности;
2. прописаног/уговореног квалитета, а ако није прописан, уобичајеног квалитета;
3. по уговореној цени и са пратећом документацијом;
4. у уговореном року, а ако није уговорен, у примереном року који не може бити дужи од осам дана;
5. доказ о пореклу производа;
6. тачну и потпуну информацију о производу или услузи.

Погледајте декларације, прочитајте „ситна слова“ - када купујете, ви заправо склапате уговор и текст писан ситним словима је законски обавезујући!

Противзаконито је да продавац лажно приказује својства робе или услуга или та својства неумерено преувеличава. Ради заштите својих права и интереса, потрошачи могу оснивати организације, покрете, савезе и друге облике удружења. Потражите одговарајућу потрошачку организацију када вам затреба помоћ.

Потрошаче у ЕУ штити пропис који се односи на непоштене уговоре: иако сте склопили уговор са продавцем (или даваоцем услуга), његове одредбе вас неће обавезивати уколико су непоштене, тј. нису у складу са начелом савесности и поштења.

Рецимо да сте купили дигитални фотоапарат, извадили га из кутије и схватили да му зум не ради. Погледате купопродајни уговор: у њему се наводи да ће оштећена роба бити замењена. Зато враћате апарат у продавницу где вам продавац показује на другу клаузулу уговора, штампану ситним словима. У њој се каже да се роба не може заменити ако је отпакована. Ово је пример непоштењег уговора, јер ви нисте могли знати да је фотоапарат оштећен пре него што сте отворили кутију.

Право на информацију

Продавац је дужан да вас пре продаје на јасан и разумљив начин обавести о:

- ▶ основним својствима робе или услуге;
- ▶ адреси и подацима о продавцу (продавници, агенцији, компанији...);
- ▶ цени и свим додатним трошковима - поштанским, транспорта и испоруке;
- ▶ начину плаћања, начину и року испоруке, поступку у случају реклаamacије;
- ▶ постојању права да сами, једнострано, раскинете уговор и тражите новац назад у одређеним случајевима;
- ▶ подршци трговца, на коју имате право после продаје, о гаранцијама и условима под којима на њих имате право;
- ▶ обавези потрошача да пружи било какав облик обезбеђења на захтев продавца и о условима под којима та обавеза постоји.

Продаја на даљину обухвата сваку куповину без претходног физичког прегледа производа (каталожска куповина, куповина преко интернета, итд). Чак и у овим случајевима имате право на заштиту - потрошач има право на рекламацију у складу са законом.

Куповина од физичког лица

Пре него што купите нешто од физичког лица - можда од неког из ваше школе - знајте да ваша права нису иста као кад купујете потпуно нов производ из продавнице. Мада роба која се продаје мора одговарати опису, то не значи да мора бити у савршеном стању. Ако мислите да сте преварени, можете се обратити адвокату.

Да сазнате више:

Више информација:

www.mtt.gov.rs

www.apos.org.rs

www.potrosac.info

www.beuc.org

www.consumersinternational.org

Устани ... Бори се за своја права

Да ли знате која су ваша права? Постоји десет принципа европског права која вас штите као потрошача ма где се налазили у ЕУ.

Купи шта желиш, где год желиш

Желите „шопинг туру“ у некој европској земљи? Закони ЕУ дају вам право да „купујете до изнемоглости“, а да не бринете о плаћању царине и додатних такси када се вратите кући. Ово се примењује уколико купујете у другој земљи или наручите робу преко интернета, поштом или телефоном.

Ако не ради, врати га

Шта се дешава ако купите нов телевизор, а он се поквари? Према законима ЕУ, можете га вратити на поправку или замену. Такође, можете тражити попуст или повраћај целе суме. Ово је примењиво и до две године након куповине производа.

Стандарди заштите хране и потрошачких производа

ЕУ има законе који обезбеђују безбедност производа које купујете. Земље ЕУ имају стандарде заштите које су међу највишима у свету.

Шта је у вашој храни?

Закони ЕУ о обележавању хране омогућавају вам да тачно знате шта једете. Сви детаљи састојака који се налазе у прехранбеном производу, морају бити изложени на етикети, осим детаља о евентуалном бојењу производа, заслађивачима и осталим хемијским адитивима.

Праведни уговори за потрошаче

Неправедни услови уговора, као што су специјалне одредбе написане ситним словима, које кажу да не можете раскинути уговор уколико не платите надокнаду, забрањени су законима ЕУ.

Потрошачи могу променити своје мишљење

Шта ако се продавац појави неочекивано на вашим вратима и врши притисак да потпишете уговор за нешто што у ствари не желите? Према општем правилу, такав уговор можете поништити у року од седам дана.

Лакше упоређивање цена

Како упоредити цене две различите марке кукурузних пахуљица када су им паковања различитих величина? Супермаркет вам мора дати цену по „јединици производа“ – колико коштају по килограму или по литру – да би вам помогли да одлучите шта вам се највише исплати.

Потрошачи не смеју бити заведени

Када радите са телевизијским, каталожним или интернет продавницама, продавци морају бити отворени и искрени. Закон ЕУ захтева од њих да вам дају све детаље о себи – шта продају, колико то кошта (укључујући порезе и наплату доставе) и колико им времена треба за доставу.

Заштита туриста

Шта ако одете на одмор у оквиру пакет аранжмана, а ваша туристичка агенција банкротира? Право ЕУ нуди вам заштиту. Организатори пакет аранжмана морају имати алтернативу како би вас испратили кући уколико они у међувремену пропадну.

Прекогранични спорови

Потрошачи из ЕУ могу са пуним поверењем тражити најбоље понуде било где у Европи. Европска мрежа потрошачких центара (The European Consumer Centres Network, ECC-Net) делује широм ЕУ тако што саветује грађане о њиховим правима и помаже им да реше прекограничне спорове.

Да сазнате више:

Више информација:

www.mtt.gov.rs

www.potrosac.info

<http://ec.europa.eu/consumers/citizen>

Без обавезе

Да ли вам је икада нешто било понуђено „без обавезе плаћања“, а да су се касније појавили скривени трошкови и сервисне надокнаде?

Све већи број потрошача постаје жртва оваквих трикова и превара. У покушају да се ухвати у коштац са овим проблемом, Европска унија је забранила обмањивачку и агресивну пословну праксу. Будите опрезни са:

1. рекламним мамцима – понуда једног производа, а затим замена за други;
2. лажним „бесплатним“ понудама, као што су мелодије за мобилне телефоне;
3. нетачним тврдњама о лековима против болести, тегоба и повреда;
4. рекламама које су маскиране као обични новински чланци;
5. лажним „ограниченим понудама“ – лажним тврдњама да је производ доступан само у ограниченом временском периоду;
6. продајом по инерцији – снабдевање некога производима које није поручио, уз захтев да се они плате;
7. лажним тврдњама да су постпродајне услуге доступне и у другим земљама ЕУ;
8. лажним тврдњама о наградним такмичењима;
9. обмањујућим наруџбеницама;
10. емотивним притиском да нешто купите.

Влада Србије формирала је 18. октобра 2012. Национални савет за заштиту потрошача на челу са министром за трговину и телекомуникације, чији су чланови и представници пет организација за заштиту потрошача у Србији.

Да сазнате више:

Више информација:

<http://ec.europa.eu/consumers/rights>

www.zastitapotrosaca.gov.rs

www.apos.org.rs

www.ceps.rs

Дигитална дилема

У школи се преписивање сматра варањем. Ипак, многи код куће неће оклевати да скину музику или филмове са бројних интернет сајтова – иако на тај начин, у ствари, нелегално копирају рад неког уметника.

Л ако је јефтино или потпуно бесплатно направити савршене копије дигиталних медија, а приступ брзом интернету омогућава инстант размену података преко мреже. Али скидање без плаћања је кршење ауторских права, што је кажњиво законом.

Закон о ауторским правима предвиђа фер компензацију уметницима за њихов рад. Иако неки бендови постављају бесплатно музику на своје званичне сајтове, то не значи да корисници интернета могу то слободно да раде са било ког извора.

Кога интернет пиратерија угрожава?

Осим великих музичара и глумаца, постоје многи људи који су укључени у производњу и дистрибуцију, а који такође морају зарадити за живот. То је нешто о чему треба размислити када следећи пут будете у искушењу да пиратизујете садржај са интернета.

Који су ризици међусобне размене?

Осим тога што се излажете ризику тужбе и судског процеса, размена фајлова са клубовима и пријатељима може угрозити и вашу безбедност на интернету због инфицирања компјутера вирусима и другим проблематичним програмима.

Да сазнате више:

Више информација:

www.pro-music.org

http://ec.europa.eu/consumers/pro/index_en.htm

Будите сајбер паметни

Мејлови, инстант поруке и друштвене мреже – **непрестано комуницирање путем интернета – данас представља наше друго „ја“**. Али све ове технологије донеле су и нове опасности ...

Лако је комуницирати безбедно уколико запамтите следеће:

- ▶ Пријатељи које упознајете на интернету могу у стварности бити другачији него што се представљају.
- ▶ Никада не дајте своје личне информације, као што су мејл адреса, кућна адреса или број телефона.
- ▶ Имате моћ да прекинете комуникацију уколико вам је непријатна, плаши вас или, једноставно, не желите више да четујете са неким. Блокирајте корисника или не одговарајте. Уколико наиђете на нешто узнемирујуће, пријавите то одраслој особи или сајту.
- ▶ Никада не дајте информације о својој породици, пријатељима или другим људима које знате.
- ▶ Никада не уговарајте састанке са особама које познајете једино преко интернета. Ако ипак желите да се упознате, увек уговарајте састанке на јавним местима и увек идите са одраслом особом којој верујете.

Твоја онлајн права:

Није увек лако знати која права и одговорности имате на мрежи. Помаже једноставно правило – размислите шта бисте урадили у сличној ситуацији у свакодневном животу ван мреже.

Правила су у принципу иста на мрежи и изван ње, али понекад можете да се нађете у ситуацији која не може јасно да се упореди са „стварним животом“, па је стога једнако важно да знате која су ваша права док сте на мрежи.

Нежељена пошта

„Спам“ није само непријатан, него уме да буде и опасан за вас и ваш компјутер. Будите опрезни при отварању електронске поште од непознатог пошиљаоца. Уколико нисте сигурни, не отварајте - према законима ЕУ имате право да се без потешкоћа одјавите са сваке аутоматске листе прималаца електронске поште.

Приватност - размислите пре него што нешто објавите!

Многи међу нама користе друштвене мреже како би комуницирали са другима, размењивали фотографије, податке о тренутној локацији и друге информације. Два пута размислите пре него што на интернету објавите неке личне податке: они ће вероватно остати тамо веома дуго и никада не знате ко може да их види у будућности.

Преузимање и дељење фајлова - у чему је ствар?

Понекад је тешко сазнати шта сме да се копира и дели, а шта је незаконито. Пре него што посегнете за скидањем ауторских садржаја са интернета, размислите о аутору који је тај садржај направио. Уколико је у питању уметник кога веома цените, вероватно бисте желели да он или она настави да се бави својим послом још дуго. Уметници живе од свог рада и за њега треба да добију адекватну надокнаду, а то није могуће ако се њихова дела пиратизују и нелегално деле на интернету.

Када трагате за различитим садржајима, тражите их у легалним мрежним продавницама и сервисима. Често ћете то морати да платите, али понекад људи и бесплатно деле свој рад под *Creative Commons* лиценцом, *copyrights* лиценцом која омогућава власнику ауторског дела да заштити свој рад, али уједно и омогући коришћење свог дела уз услове које је сам одабрао. Увек прочитајте Условне коришћења, пошто за неке фајлове могу да постоје ограничења у погледу тога како и где смеју да се користе.

Уколико на вашем блогу желите да користите фотографије, текстове или видео радове чији је аутор неко други, побрините се да пре тога добијете његову/њену дозволу.

Да сазнате више:

Више информација:
<https://ec.europa.eu/digital-agenda>
www.creativecommons.org

Болест зависности од интернета

Има људи који проводе толико времена на интернету да губе везу са реалношћу. „Болест зависности од интернета“ су психолози окарактерисали као опсесивно понашање које се доводи у везу са нараслом популарношћу причаоница, али и са другим врстама сајтова: порнографским сајтовима, онлајн коцкањем, сајтовима за аукције и онлајн игрицама.

Четири знака интернет зависности

1. Претерано коришћење рачунара, односно интернета, које је често повезано са губљењем осећаја за време и запостављањем основних потреба (спавање, храна, тоалет).
2. Осећање нелагодности, напетости и/или депресије у недостатку рачунара.
3. Стална потреба за савршенијим моделом рачунара или софтвера, као и потреба да се све више времена проводи уз рачунар.
4. Пратеће појаве: нерасположење, свадљивост, лагање, лоши резултати у школи или на послу, недруштвеност, неиспаваност.

Да сазнате више:

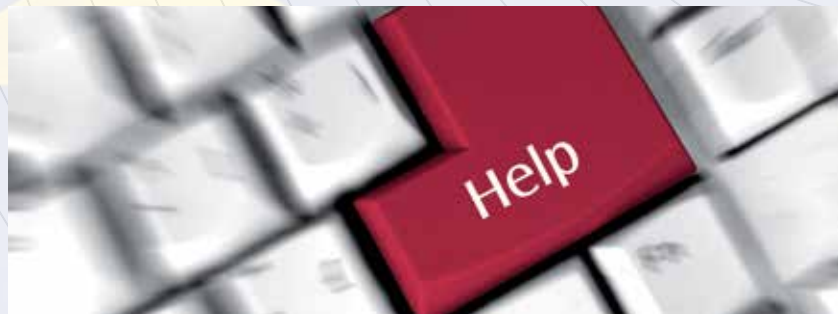
Више информација:

www.kliknibezbedno.rs
www.mids.rs/lat/bezbednost-na-internetu

Потребан вам је савет?

Контактирајте INSAFE, европску мрежу националних центара која координира кампање о безбедности на интернету и сарађује са националним линијама за помоћ. Листа националних центара може се наћи на сајту:

www.saferinternet.org

Ко вуче конце?

ТВ гледаш још од пелена, професионалац си у слању СМС порука, а Фејсбук си практично дипломирао/ла - дакле, цела ова прича о медијској писмености је губљење времена, је л? да?

Па, у ствари ...

Медијска писменост је много више од тога да знаш како да укључиш компјутер. Ради се о способности приступања порукама у разноврсним медијима и форматима, њиховом вредновању и креирању - што је у данашњем информационом добу важније него икада пре. Осим тога што је свакако важно знати како да преузмете своју омиљену музику, такође је изузетно битно да будете свесни тога да медији могу да се користе за манипулисање људима помоћу пристрасности, прекрајања информација или чисте пропаганде.

Коме да верујете?

Чини се да данашњи интернет претраживачи имају одговор на свако могуће питање. Ствари на које смо некада трошили недеље истраживања сада се налазе на свега два-три клика од нас. Мада нам ово чини живот лакшим, то са собом носи и нове опасности.

Све је теже разликовати непристрасне и поуздане информације од лажних или пристрасних. Чак су и професионалне новинске агенције биле жртве дезинформација на интернету. Проблем је то што буквално свако може да постави допадљив сајт и нема начина да се утврди какве уске интересе можда представља, односно, да ли представља чисте лажи као чињенице или можда уопште није проверио веродостојност сопствених информација пре објављивања.

Да ли сте знали:

Према резултатима истраживања које је спровела Медијска коалиција у Србији, највећи број средњошколаца се информира путем интернета (60,4%). 36,3% младих се информира путем друштвених мрежа, а 24,5% путем телевизије. Средњошколци се најмање информирају читањем недељника/магазина и слушањем радија. Учесници у истраживању су оценили да на формирање њиховог мишљења највише утичу информације које пронађу на интернету.

ЕУ и медијска писменост

Европска комисија, у сарадњи са школама, ауторима, грађанима и потрошачким удружењима, ради на креирању предлога и програма за унапређење медијске писмености и целој ЕУ.

Иницијативе у Србији

Европска унија је у 2013. години помогла спровођење медијске стратегије у Србији са 1,2 милиона евра. Осим тога, ЕУ ће такође доделити 2 милиона евра медијима у Србији преко конкурса за унапређење медијског садржаја и за развој истраживачког новинарства.

Ваше место у друштву

Да бисте били у могућности да учествујете у друштву и учините да се ваш глас чује, све је значајније да budete „медијски писмени“. Сви користимо савремену технологију да бисмо комуницирали са пријатељима, информисали се о текућим догађајима и изразили своје мишљење о разним темама.

Међутим, многи од вас сигурно имају родитеље или бабу и деду који се не разумеју у технику и не умеју да покрену ни ДВД плејер, а камоли да пошаљу мејл - замислите само шта све они пропуштају! Лако је рећи да је ово проблем који погађа старије генерације, али је чињеница да технологија напредује брже него икада пре и, ако се опустимо, ризикујемо да заостанемо и постанемо искључени из друштва. Медијска писменост је стога важан чинилац како професионалног, тако и друштвеног успеха.

Да ли сте жртва манипулације?

Део медијске писмености је способност да препознамо уколико се нека информација презентује на неправичан или пристрасан начин, односно када се лажи маскирају у чињенице. То значи да се претворите у детектива и размишљате критички. Не узимајте здраво за готово све што видите или прочитате и информације проверавајте из поузданих извора.

Да сазнате више:

Више информација:

www.euromedialiteracy.eu

<http://ec.europa.eu/culture/media>

<http://www.medijskapismenost.net/>

Храна за ум

Огроман број организација активно покушава да промовише бољи свет, а многе од њих су организације цивилног друштва. Какве су то организације, чиме се оне баве и како се финансирају?

Организације цивилног друштва (ОЦД) су још познате и као невладине организације (НВО). Светска банка дефинише НВО-е као „организације које обављају активности у циљу умањења патњи, заступања интереса сиромашних, заштите животне средине, пружања основних социјалних услуга и развијања локалне заједнице”.

Ево неколико познатих ОЦД: *WWF (World Wide Fund for Nature* – Светски фонд за природу), Црвени крст, *Greenpeace, Amnesty International* и *MSF (Medecins Sans Frontieres* – Лекари без граница).

Организације цивилног друштва се понекад у реализацији својих програма ослањају на волонтере. Ово може да буде сјајан начин да стекнете радно искуство.

Организације цивилног друштва имају стално запослено особље које је плаћено за креирање и управљање програмима. Дакле, одакле долази новац којим се плаћа рад организација цивилног друштва?

ОЦД прикупљају новац путем акција за прикупљање средстава, конкурисањем код приватних фондова, Владе, Европске комисије и других националних и међународних организација и институција. Сматра се да новац из јавних финансија, који је прикупљен од пореза, треба да буде реинвестиран на добробит свих, а јавност преко Владе све више жели да обезбеди исплативост уложених средстава. Сада се од јавног сектора (фирми и великих предузећа) очекује да перманентно финансирају програме.

Овим се помаже неким фирмама да докажу како су одговорне и како им је стало до људи и до планете на којој живимо, а не само до сопственог профита. Овај новац се често даје у виду спонзорства, а партнерство између одређене ОЦД и неке фирме понекад доприноси угледу тог предузећа. Уколико желите да се прикључите раду неке организације цивилног друштва, најбоље је да се прво добро распитате које све организације делују у вашем граду.

Од 2011. до 2013. године Европска унија је подржала 62 пројекта са 6,2 милиона евра организацијама цивилног друштва у Србији. У оквиру програма ЕУ подршке цивилном друштву у Србији за 2013. годину 22 организације ОЦД су, у децембру 2014. године, добиле од Европске уније 2,4 милиона евра за реализацију пројеката посвећених темама корупције, дискриминације и сарадње Србије и Косова* кроз културне, медијске и иницијативе младих.

Да сазнате више:

Више информација о пројектима из фондова ЕУ:

<http://europa.rs/category/projektne-aktivnosti/>

Канцеларија за младе у Србији
<http://profesionalnaorijentacija.org/o-projektu/uloga-kancelarija-za-mlade>

Прави дил

Лажне батерије за мобилне телефоне освануле су у насловима новина пре неколико година када је неколико људи било озбиљно опечено након што су батерије експлодирале током коришћења. Фалсификована роба није само незаконита, већ може бити штетна за вас и вашу породицу.

Ниске цене робе могу привући вашу пажњу, али морате бити опрезни. Фалсификовани производи – не само лажне батерије за мобилне телефоне, него и лекови, бријачи, парфеме, играчке и друге ствари – могу бити штетни за вас и вашу породицу. Фалсификована играчка, на пример, може бити офарбана отровном бојом или може садржати ситне делове којима се мала деца у игри могу задавити.

Бацање на посао

Фалсификовање је велики посао и на годишњем нивоу поприма све веће размере. Криминалци могу данас производити робу у великим количинама и могу зарађивати много више. Многе међународне криминалне организације и терористичке групе служе се фалсификовањем како би финансирале своје активности. Када купујете фалсификат, новац директно одлази криминалцима. Фалсификовање штети регуларном пословању, што значи да мање новца иде у буџет једне земље. Због тога се отпушта све више радника и све слабије се финансирају програми у здравству и школству.

Да ли сте знали?

- ▶ Многи „лажњаци“ које цариници проналазе су убицајени кућни апарати.
- ▶ Већина фалсификоване робе је пореклом из Кине.

Како помоћи?

Шта се може предузети? Идеално би било зауставити увоз опасне робе на територију Европске уније и њених потрошача. Управо зато цариници на границама земаља чланица трагају за фалсификованом робом.

Због слободне трговине између земаља чланица Европске уније, производ који прође кроз инспекцију у европским лукама, аеродромима или поштама, може бити транспортован по целој Европској унији без проблема.

Цариници користе различите методе у контроли велике количине производа који се сваке године увозе у Европску унију. На пример, они користе софистицирану опрему за скенирање, која помоћу рендгена може скенирати камионе; псе који могу да нађуше новац, дрогу, чак и ДВД-ове и ЦД-ове; такође, они користе детаљне анализе ризика како би открили које испоруке могу садржати фалсификовану робу.

Како бити сигуран да ли је производ прави или је фалсификат?

Увек треба да купујете у провереној продавници, било кад купујете онлајн или у стандардној радњи. Али, уколико нисте сигурни да ли је нешто оригинал или фалсификат, ево пар савета:

- ▶ Уколико је цена производа толико ниска да вам је тешко да поверујете да је таква, то нешто значи. Многи фалсификати се продају по цени која је много нижа од цене аутентичног производа.
- ▶ Проверите да ли је име производа написано исправно и да ли марка делује исправно.

Да сазнате више:

Више информација:

[http://ec.europa.eu/taxation_](http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy)
[customs/customs/customs_controls/](http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy)
[counterfeit_piracy](http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy)

www.aim.be

[http://www.upravacarina.rs/cyr/](http://www.upravacarina.rs/cyr/Stranice/Default.aspx)
[Stranice/Default.aspx](http://www.upravacarina.rs/cyr/Stranice/Default.aspx)

- ▶ Потражите холограм или други контролни број на амбалажи. Име произвођача или возника такође мора бити истакнуто на спољној амбалажи.

Шта је на етикети?

Да ли икад погледате етикету када купујете неки производ? Ево неколико разлога зашто у земљама чланицама ЕУ постоје правила шта треба да буде етикетирано.

Етикете нам говоре који је рок употребе неког производа, како се чува или користи и – најважније – шта је у њему. Ово је посебно важно за особе које пате од алергија. Већина истих правила за етикетирање важе широм целе Европске уније.

Добро је знати:

- ▶ Сваки састојак, укључујући и адитиве и воду (изнад одговарајуће количине), мора бити приказан по свом уделу у укупној тежини.
- ▶ Уколико јестиви производи садрже састојке који могу изазвати алергијску реакцију, то мора бити јасно назначено на етикети.
- ▶ Етикете указују на количину енергије, беланчевина, угљених хидрата, протеина, масти, влакана и натријума у храни.
- ▶ И слике су важне. Јогурт који користи више вештачке ароме уместо правих малина, на пример, не може користити слику воћа на поклопцу.
- ▶ Етикета мора садржати јасне податке о произвођачу или контакт податке о продавцу.

Етикетирање и алергије

Око 2% свих одраслих и 5% све деце пати од неког облика алергије на храну. Јаке алергије могу довести и до смрти. Следеће намирнице могу изазвати алергије и морају се навести ако су састојци хране:

- ▶ житарице са глутеном
- ▶ ракови и мекушци
- ▶ јаја
- ▶ риба
- ▶ кикирики, бадеми, ораси и сл.
- ▶ сусам
- ▶ соја
- ▶ млеко
- ▶ целер
- ▶ сенф итд.

Да сазнате више:

Више информација:
<http://ec.europa.eu/food>
www.kombeg.org.rs/Komora/OpstaA.aspx?veza=2841
www.efsa.europa.eu

Имамо само ЈЕДНУ планету!

Када би остатак света живео – и трошио – попут Европљана, били би нам потребни природни ресурси три овакве планете! Ви можете помоћи да се оствари промена – будите део те промене!

Путовања авионом, месо за ручак сваки дан, куповина новог мобилног телефона сваке године ... већина Европљана живи просперитетније него икада пре. Међутим, непрестано растућа потражња за новим производима који нам нису увек неопходни, негативно утиче на свет око нас.

Живети боље у складу с могућностима

Нећемо моћи да наставимо да живимо као данас. У развијеним земљама постоји проблем прекомерне потрошње; трошимо више него што нам заиста треба. У комбинацији са растућим бројем становника и све раширенијим утицајем потрошачке културе на глобалном нивоу – а оба ова феномена појачавају потражњу за добрима и услугама – дошли смо до тога да превазилазимо капацитете планете за задовољавање наших потрошачких навика.

Проста је чињеница да смо достигли еколошке границе. Природни ресурси понестају – на пример, очекује се да ће резерве нафте бити исцрпљене до краја века – а до њих се долази све теже и на све штетније начине. Али ово је мање „непријатна истина“ него што се чини – могуће је живети боље, унутар ограничених оквира, уколико одмах почнемо да прилагођавамо своје понашање и усвајамо одрживе навике!

Да ли сте знали?

Приближно 15.500 литара воде се потроши на производњу 1кг говедине. То је више од 100 туширања!

Смањите свој утицај на животну средину

Уколико се пребацимо на здравији начин живота и на еколошке производе, моћи ћемо да заштитимо себе и своју животну средину. Хајде да почнемо да размишљамо о будућности и постанемо савесни грађани и потрошачи. Избор је наш!

По статистици, станови, кућни апарати, храна и путовања, односно саобраћај, заједно су одговорни за 70 до 80 одсто укупног утицаја на животну средину. Дакле, шта у пракси значи савесна и одржива потрошња?

Када нешто купујете, мислите о целом „животном циклусу“ производа:

- ▶ од употребљених сировина: Да ли су ретке? Да ли се до њих дошло на одржив начин?
- ▶ преко амбалаже: Да ли се користи превише непотребне пластике?
- ▶ преко транспорта: Одакле долази производ? Да ли је локалног порекла и сезонски?
- ▶ преко употребе: Да ли ми је заиста потребан? Да ли ћу га уопште искористити? Да ли ћу га често употребљавати?
- ▶ до разградње: Шта могу да учиним са њиме када ми више не буде потребан? Да ли могу да га рециклирам?

Ако овако размишљамо о ономе што трошимо, почећемо да боље схватамо какав утицај имамо на животну средину.

Каква штета!

Према неким проценама, бацамо готово четвртину хране коју купујемо! То није само лоше за наш џеп, него и за животну средину, због „непотребне“ производње, транспорта и одлагања све те неупотребљене хране.

Бацање хране умногоме може да се предупреди бољим планирањем:

- ▶ правите списак за куповину како бисте куповали само оно што вам треба
- ▶ правилно чувајте храну како би остала свежа и безбедна за употребу
- ▶ уз помоћ нових рецепата, покушајте да што више искористите остатке хране

Да сазнате више:

Више информација:
www.consumerclassroom.eu
www.ec.europa.eu/environment/eussd
www.eea.europa.eu/themes/households

Сви смо у овоме заједно

Колико природа вреди за тебе? Размисли колика је цена? Али пре тога помисли на тренутак на све ствари које ти природа обезбеђује, а да при том не тражи ништа за узврат. Из којег год угла да гледаш, човечанство не успева да испуни своје дужности према планети, а цену за такво понашање би евентуално могао да платиш управо ти.

Угроженост природних богатстава

Човечанство не живи у изолацији већ заједно са биљкама, животињама и осталим организмима гради један шири систем. Промена једног дела екосистема ствара последице по друге делове. Пошто човечанство наставља да спроводи радикалне промене света у коме живи, његова сопствена будућност постаје неизвесна.

Природа нам бесплатно обезбеђује средства од суштинске важности за наше животе. Ми смо навикли да чист ваздух, воду и храну посматрамо здраво за готово, не схватајући притом колико су заправо та средства вредна. Услед интензивне пољопривреде, загађења, уништавања шума и претеране експлоатације морских богатстава стварамо услове за нестанак средстава од којих наш живот зависи.

Још је више забрињавајуће то што када екосистем буде уништен, нема повратка на пређашње стање. Према томе, услед непоправљиве штете коју крупним корацима наносимо планети Земљи, ризикујемо не само да упропастимо планету за биљке и животиње него да подријемо и сопствене дугорочне интересе.

Напад на природу?

Живот на Земљи се суочава са бројним претњама од којих су многе узроковане од човека. Емисије угљен-диоксида као резултат спаљивања фосилних горива и уништавање шума, доводи до глобалног загревања са озбиљним дугорочним последицама. Срећом, природа може да помогне! Екосистеми попут океана, шума и мочвара су природна „складишта угљеника“ која могу да смање количину угљендиоксида у атмосфери. Заштитом и обновом екосистема можемо да смањимо глобално загревање.

Када једна жива врста изумре, не постоји начин да се врати натраг. Нажалост, хиљаде живих врста су у опасности да заврше као птица додо. Пример су туне чији опстанак је угрожен услед претераног ловљења.

Шта можеш да учиниш?

- ▶ Буди пажљив према планети! На пример:
- ▶ Шта једеш? Покушај да више користиш локално, сезонско и органско воће и поврће.
- ▶ Колико трошиш? Размисли колико ти ствари заправо треба. Имај на уму да све на крају мора негде да заврши ...
- ▶ Колико ти значи природа? Понашај се према природи као према нечему вредном!
- ▶ Истражуј природу и уживај у њој, али не заборави да је поштујеш.

Натура 2000: заштита животних станишта

Широм ЕУ многи предели и њихов биљни и животињски свет су под заштитом мреже Натура 2000. То значи да многе мочваре, ливаде богате биљем и чак подземна пећинска подручја могу да се мењају само ако се поштује и животна средина.

Да сазнате више:

Више информација:
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

Већи учинак уз мање улагање

Како можемо да наставимо да задовољавамо своје енергетске потребе, а да, истовремено, смањимо утицај на околину?

Цене енергије расту, а наша зависност од увоза нафте и гаса из других земаља се повећава, као и наше емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште. Јасно је да је будућност у напуштању праксе коришћења фосилних горива и преласку на чисте и обновљиве изворе енергије као што су ветар и сунце.

Међутим, најјефтинији и најбржи начин борбе против климатских промена, али и за обезбеђење снабдевања енергијом и контролу рачуна за електричну енергију и грејање је, у ствари, „енергетска ефикасност“. Добра вест је да ефикаснија употреба енергије не значи да морамо да жртвујемо квалитет живота – напротив!

Јарко светло

Узмимо, на пример, сијалицу. Класичне електричне сијалице (жаруље) још су широко распрострањене, али оне су јако неефикасне: девет пута више енергије се изгуби на топлоту него што се емитује у виду светлости! Енергетски ефикаснији системи могу да донесу велику разлику у погледу утицаја на животну средину (тзв. угљенички отисак), коју ћемо, у виду уштеде, осетити и на сопственом џепу.

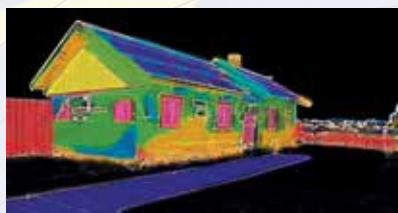
Компактне флуоресцентне сијалице штеде око 75% енергије у поређењу са класичним сијалицама. Нове, још ефикасније технологије, као што су ЛЕД диоде, такође улазе на тржиште, а ЕУ постепено укида класичне сијалице – оне би требало да буду потпуно повучене из продаје.

Градимо зелену будућност

Што се тиче уштеде енергије, треба да кренемо од сопствене куће и да пронађемо начине да трошимо мање енергије у нашим домовима и у другим зградама и просторијама у којима свакодневно боравимо.

На зграде отпада око 40% укупне потрошње енергије у ЕУ. На шта се све она троши? Углавном на контролу температуре – загревање или расхлађивање просторија. Али, ако променимо неке навике, моћи ћемо да уштедимо значајну количину енергије. На пример, промена унутрашње температуре за 10°C би довела до смањења потрошње енергије за 6%. Једноставна технолошка решења,

попут бољих прозора и грејне опреме, уз паметно поступање, такође могу да доведу до великих уштеда. У ствари, већ имамо технологију помоћу које можемо да изградимо кућу која производи више енергије него што је троши!

Све зграде у ЕУ морају да се граде по тачно прописаним стандардима енергетске ефикасности и да имају енергетски пасош.

Једноставне мере

Телевизори сами могу да представљају до 10% просечног рачуна једног домаћинства за електричну енергију, да не помињемо компјутере и друге електронске уређаје. Можда још увек не плаћате рачуне, али већ можете да помогнете. Најједноставнији начин је да гасите светло за собом када излазите из собе и да потпуно угасите електричне уређаје када их не користите – не остављајте ТВ или компјутер на стенд-бају!

Да сазнате више:

Више информација:

<http://ec.europa.eu/energy>

<http://learn-energy.net>

<http://managenergy.net>

Проверите шта пише на етикети

У настојању да помогне потрошачима да паметније одаберу, ЕУ је креирала енергетске етикете за аутомобилске гуме и већину електричних уређаја. Ови производи су означени и рангирани према енергетској ефикасности, чиме се помаже људима да уштеде енергију и новац.

Иако се енергетски ефикасни производи на први поглед можда чине скупљим, они се на дужи рок лако исплате кроз уштеду проистеклу из смањене потрошње енергије.

Куповина за планету

Да ли мислите за себе да сте паметан купац? Са толиким избором на полицама радњи, да ли поредите цене и квалитет? Да ли размишљате о ефектима одређеног производа на животну средину?

Прелазак на одржив начин живота захтева од нас као потрошача не само да пазимо на то колико трошимо, него и шта купујемо: Да ли се књиге штампају на еколошки прихватљивом папиру? Шта може да се рециклира? Да ли детерџент који користимо садржи опасне хемикалије?

Да би помогла купцима да у радњама препознају еколошки одрживе артикле, Европска унија је увела пропис да сви овакви производи садрже посебну - EU Ecolabel ознаку - лого у облику цвета. Производи и услуге које носе ову ознаку поштују строге еколошке стандарде, од производног процеса, преко амбалаже, до транспорта. То их чини бољим за планету и за ваше здравље!

Да ли сте знали?

Подаци говоре да рециклажом једне тоне канцеларијског папира спасавамо 17 стабала дрвета, штедимо 4.200 kW електричне енергије и 32.000 литара воде.

Где можете пронаћи Ecolabel ознаку?

Већина великих продавница у Европи има у понуди робу са EU Ecolabel ознаком, укључујући школску опрему, одећу, козметичке производе и електричне уређаје. Ecolabel лого у облику цвета се може видети и током путовања - еколошки одговорни хотели такође могу да добију ову престижну ознаку.

„Зелени савети за куповину“

- ▶ Смањите количину амбалаже.
- ▶ Користите кесе за куповину више пута или понесите своју торбу.
- ▶ Рециклирајте.
- ▶ Купујте само оно што вам је потребно.

Истраживањем ШТИТИМО НАШУ ПЛАНЕТУ

Сви смо одговорни за животну средину и треба да користимо науку како бисмо пронашли иновативна решења за одрживу будућност. Детаљније ћемо вам представити неколико истраживачких пројеката EV, чији је циљ да унапреде нашу будућност.

Арктичка опасност

Арктик је кључна компонента у глобалном климатском систему. Током последњих 100 година, његова атмосфера се загревала дупло брже од светског просека. Ледени покривач се нагло смањује и до краја овог века би могао у потпуности да нестане током летњих месеци.

Смањење леденог покривача ће имати озбиљне последице не само за живот аутоhtonог становништва, него и за експлоатацију необновљивих извора енергије као што су нафта и гас, али и за риболов и бродски транспорт. Све ово отвара значајна еколошка, економска и геополитичка питања. Пошто нам још увек нису познате све могуће последице, неопходно је да боље упознамо Арктик.

Научници који раде на једном од досад највећих истраживачких пројеката финансираних средствима EV, проучавају климатске промене на Арктику и потенцијалне ефекте тих промена. Важан део овог пројекта била је експедиција „Тара“; ниједан брод до тада није отпловио толико далеко на север – на свега 160 километара од Северног пола! Високотехнолошка мерна опрема је тестирана у екстремно удаљеним и тешким условима. Данас ови мерни инструменти комуницирају са сателитима и шаљу податке у реалном времену научницима широм Европе, што им помаже да разумеју шта се догађа у том региону.

www.damocles-eu.org

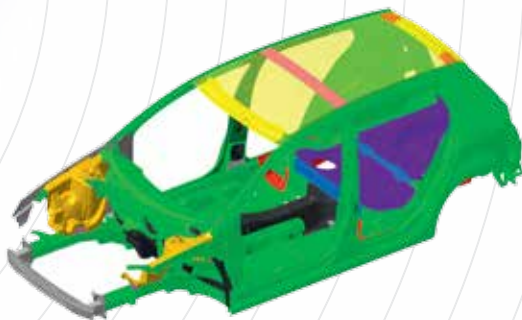

Аутомобили на дијети?

Повећањем комфора и безбедности савремених аутомобила, повећава се и њихова тежина. Клима уређаји, електрични подизачи стакла и ваздушни јастуци само повећавају укупну тежину возила. Све ово значи да потрошња горива остаје релативно висока, иако мотори аутомобила постају све ефикаснији.

Европски инжењери који раде на пројекту „суперлаког аутомобила“ пронашли су делотворну „дијету“ за савремене аутомобиле, тако што су заменили делове израђене од тешког челика лакшим материјалима као што су алуминијум и пластика ојачана угљеничним влакнима. Да би ово постигли, морали су, пре свега, да развију напредне начине спајања тих материјала, али и да обезбеде да аутомобили и даље задовољавају стандарде у погледу безбедности и перформанси.

Лакши аутомобили ће користити мање горива и, самим тим, емитовати мање угљен-диоксида. Каросерије аутомобила, развијене у склопу овог истраживачког пројекта, финансираног средствима ЕУ, биће 35 одсто лакше него код обичних возила. Прототип суперлаког аутомобила би могао да буде на тржишту за неколико година.

Лет на све већим висинама

Шта је следећа иновација у ваздухопловству? Од времена првих пробних летова с почетка прошлог века напредовали смо у великим скоковима. Данас комерцијални авио-превозници лете на висини од 10 километара и достижу максималне брзине од око 900 km/h – што је свакако брзо, али дугачки летови су и даље непријатни.

П одорбитални превоз обећава да ће још брже да нас превезе до наших дестинација. Ова возила би се кретала по рубу свемира – без уласка у орбиту – а затим би склизнула назад ка Земљи.

Први концепт који је развијен у склопу истраживачког пројекта EV је ALPHA, возило које се лансира са авиона-носача, а затим се, помоћу ракетног мотора, пење изнад атмосфере. Други концепт, *SpacELiner*, је летелица на ракетни погон која би била у стању да превезе око 50 особа на велике даљине за изузетно кратко време.

Више о свемирском инжењерингу: www.esa.int

Еколошки домови доступни свима

На зграде отпада око 40 одсто укупне потрошње енергије у EV, тако да је природно да напори усмерени у правцу одрживости буду усредсређени баш на њих.

У оквиру пројекта SHE (Одрживо становање у Европи – *Sustainable Housing in Europe*), изграђено је осам насеља са социјалним становима у четири европске земље (Данској, Француској, Италији и Португалу). Укупно је изграђено око 650 нових стамбених зграда за породице са ниским и средњим примацима.

Резултати овог пројекта, који је кофинансирала EV, веома обећавају: остварена је уштеда од 30 одсто у потрошњи енергије и 40 одсто у потрошњи воде у односу на национални просек. Осим тога, овакав резултат се веома свидео новим станарима, што потврђује да ће овај пројекат допринети остварењу боље будућности за све!

Више информација:

<http://www.suden.org/en/european-projects/she-sustainable-housing-in-europe/>

Брига о пољопривреди

Одакле долази храна коју једемо? Од пољопривредника, наравно. Они не само што производе храну за нас, него се и старају о сеоским подручјима, производе сировине за израду одеће коју носимо и лекова које користимо када смо болесни. Осим тога, играју и веома важну улогу у борби против климатских промена.

Европска унија се суочава са новим изазовима и стога је неопходно да пољопривреду посматрамо у новом контексту. Морамо да обезбедимо довољну количину хране за све, али то морамо да учинимо у Европи у којој становништво постаје све старије - нарочито у пољопривредним подручјима - и у свету који се бори против надоласећих климатских промена, са становништвом које ће до 2050. достићи бројку од девет милијарди, и са све већим притиском на природне ресурсе. Коначно, морамо да имамо у виду да живимо у свету у коме је глобализација променила начин функционисања тржишта.

Политике ЕУ се непрестано мењају и развијају како би испуниле потребе пољопривредника, који су задужени не само за то да произведу довољну количину здраве хране по приступачним ценама, него и за заштиту сеоских подручја. Да би адекватно одговорила на ове изазове, Европска унија је формирала Заједничку пољопривредну политику - ЗПП (Common Agricultural Policy- CAP).

Зашто нам је потребна заједничка пољопривредна политика?

Брига о земљи и прехранбеним ресурсима је кључна - једноставно речено, то је, у ствари, брига о нашој будућности. Осим тога, док је пољопривредницима ова политика потребна да им гарантује стабилност и предвидивост, европским потрошачима су неопходне гаранције за неометано снабдевање здравом храном. За остваривање ове политике се користе различити механизми: заштитне цене, ограничење увоза, субвенционисање произвођача из држава чланица и слично.

Да сазнате више:

Више информација:
<http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/>
www.ecpa.eu/information-page/agriculture-today/common-agricultural-policy-cap

Буди поштено плаћен за то што радиш

Од 9 до 5? Пет дана недељно? Дуг годишњи одмор? Већина пољопривредника нема ту срећу. Међутим, када потрошачи купују храну, не плаћају довољно да би пољопривредницима гарантовали заслужене приходе.

У пољопривреди све зависи од временских прилика. Јака киша у време жетве, јака суша за време раста усева, поплаве, све то може финансијски да уништи пољопривреднике. Постоји, наравно, још много фактора, као што је цена енергије и ниво производње у другим деловима света. Просечна зарада од пољопривреде у ЕУ је нижа од просечних зарада у другим секторима. Просечна зарада од пољопривредне производње је у 2000. години износила једва једну четвртину просечних зарада у целој економији ЕУ, док је до 2012. достигла преко 40% од просечне зараде у ЕУ.

ЗПП пружа пољопривредницима основну финансијску подршку како би могли да наставе да пристојно живе од производње хране за све нас и од бриге о природи.

ЕУ троши око 55 милијарди евра годишње на подршку пољопривредницима и руралним областима, што значи да сваки грађанин ЕУ даје око 30 евроценти дневно у ову врху. Да ли мислите да је тај новац добро утрошен?

Да ли сте знали?

Просечна величина пољопривредног газдинства у Србији износи око 3,8 хектара, док је у ЕУ то 12 хектара, или приближно 24 фудбалска терена. Поређења ради, просечно пољопривредно газдинство, тј. фарма, у Сједињеним Америчким Државама заузима 180 хектара или 360 фудбалских терена.

Иста величина не одговара свима

Шта, дакле, коме користи? Вид користи зависи од врсте пољопривредног газдинства. Планински фармери одржавају живост брдовитих предела, а органске фарме помажу очување наше животне средине. Велики број руралних области се ослања на мале фарме. Оне су део нашег друштвеног ткива. Према попису пољопривреде из 2012. године, у Србији има 631.552 пољопривредних газдинстава. Свратите до обилжне пијаце и изненадићете се шта све мали пољопривредници могу да понуде.

Велике фарме су такође важне. Оне често производе намирнице по конкурентним ценама, њихови производи су приступачнији, а истовремено доприносе расту запослености у руралним подручјима кроз ланац прераде сировина у млекарарама, млиновима и слично.

Истраживања показују да би се наше окружење знатно променило да није подршке јавног сектора. Мале фарме би имале проблем да опстану и били бисмо сведоци интензивног пољопривредног раста у одређеним регионима, док би у другим, земља била напуштена. Тиме би био угрожен чист ваздух, подземне воде, биолошка разноврсност и могућности рекреативног уживања у природи.

Не допустити да заостане ниједан регион

Циљ ЕУ је паметан и одржив раст у свим областима. Ниједан регион не треба притом да буде изостављен. У ту сврху, ЗПП активно подржава пројекте који унапређују квалитет живота на селу - кроз омогућавање широкопојасног приступа интернету, производњу енергије из обновљивих извора, заштиту птичјих врста и пружање помоћи људима да оснују нова и иновативна предузећа.

Мотор иновација

Можете ли да замислите живот без интернета? Без мејлова, чета, без блогова? Управо такво стање влада у неким руралним подручјима у Европи. У данашње време приступ интернету је нужан, не само да бисте се преко мреже дружили са пријатељима, него и да бисте могли да радите на даљину, као и ради економског развоја и размене информација. Управо зато ЕУ промовише рад јавних центара за бесплатан приступ интернету и широкопојасни приступ интернету у многим руралним регионима Европе. На пример, у забаченим деловима Бугарске можете наћи више од 100 центара са бесплатним јавним приступом интернету и мултимедијалним уређајима (који користе технологију сателитског интернета). У Литванији је инсталирана Рурална интернет мрежа која повезује села, школе, библиотеке и јавне приступне тачке. У Камбрији (Енглеска) је јавна институционална подршка омогућавању широкопојасног приступа интернету приоритет већ неколико година и сада га користи више од 99% становништва и фирми.

Глобални изазов

Погледајте етикете на одећи коју носите, производима које користите и храни коју једете. Видећете да они долазе из целог света. Ово је резултат процеса који зовемо глобализација. Најчешће сматрамо да је брза размена информација и добара корисна. Међутим, запитајте се: како то утиче на наше пољопривреднике?

Они се сада такмиче са пољопривредницима из целог света. ЗПП помаже пољопривредницима да постану конкурентнији и да унапреде вредност производње без обзира на то да ли је она намењена локалном, регионалном или глобалном тржишту. Зашто је за Европу од виталног значаја да сачува снажан пољопривредни сектор?

Хранимо свет

Уједињене нације предвиђају да ће број становника у свету, који је 2009. године износио 6,7 милијарди, до 2050. године порастати на девет милијарди. Истовремено, у земљама као што су Индија и Кина, више се једе месо, што повећава притисак на производњу житарица. Чињеница је да ће у следећих неколико деценија морати да се произведе више хране него што је произведено у претходних 10.000 година. Ово је само по себи изазов.

Додатни изазов је да се то оствари на одржив начин и уз минималан утицај на животну средину. Не само пољопривредници, него и истраживачи и стручњаци играју важну улогу у проналажењу нових начина за заштиту обрадиве земље и боље искошћавање природних ресурса којима располажемо.

Климатске промене

Климатски изазов има две стране. У пољопривреди се производе два главна гаса са ефектом стаклене баште: азотни оксид који настаје употребом ђубрива и метан који производи стока подригивањем и испуштањем ветрова. Тренутно се око девет одсто емисије гасова са ефектом стаклене баште у ЕУ приписује пољопривреди, иако су од 1990. године до данас пољопривредници успели да смање емисију за више од 20 одсто.

Неки пољопривредни производи, напротив, могу да се искористе у борби против климатских промена - на пример, биомаса (органска материја биљног порекла) користи се за производњу чисте и обновљиве енергије. Зато је део буџета ЗПП намењен за пружање помоћи пољопривредницима не само да се прилагоде климатским променама, него и да развију методе борбе са климатским променама на добробит свих нас.

Има ли у Европској унији ГМО (генетички модификованих организама)?

Производња и продаја ГМО производа у ЕУ нису апсолутно забрањене, али су изузетно ограничене. ЕУ има један од најрестриктивнијих режима када су у питању ГМО који се користе за људску потрошњу. Према ЕУ прописима, обавезно је јасно обележавање хране која у себи садржи претходно одобрени ГМО, те ова храна, због углавном негативног става потрошача према ГМО, веома тешко проналази пут до купца.

Велики број држава чланица ЕУ користи и додатну заштитну меру на коју имају право према ЕУ прописима и којом заправо забрањују комерцијално гајење ГМО култура на својим територијама.

Здрав живот

Шта је следећа иновација у ваздухопловству? Од времена првих пробних летова с почетка прошлог века напредовали смо у великим скоковима. Данас комерцијални авио-превозници лете на висини од 10 километара и достижу максималне брзине од око 900 km/h – што је свакако брзо, али дугачки летови су и даље непријатни.

Добро здравље је један од најдрагоценијих поклона у животу, али многи од нас га несмотрено угрожавају својим понашањем.

Живимо у златном добу медицине, када су многе болести практично искорењене. Али ово је само једна страна медаље. Савремени стил живота доприноси читавом низу нових обољења, док су многи традиционални здравствени проблеми опстали.

На пример, Европа се тренутно суочава са експлозијом гојазности која достиже раз- мере епидемије. Проблеми са менталним здрављем такође су распрострањени, а много је младих људи који постају жртве злоупотребе алкохола и дроге, пушења и сексуално преносивих болести.

Будите паметни кад је здравље у питању

Постоји огромна количина информација о здравственим проблемима која је онлајн, али многе од тих информација нису тачне или су непоуздане. Портал о здрављу Европске уније (*Health-EU*) бори се са овим проблемом тако што обезбеђује поуздане информације о широком спектру тема које су посвећене здравству (као што је „Мој животни стил“), као и линкове ка специјализованим веб сајтовима.

Ако желите да научите више о томе шта ЕУ заправо ради на пољу здравља – од спровођења истраживања до праћења ризика и промовисања добрих навика – улогујте се већ данас.

Да сазнате више:

Више информација:
<http://ec.europa.eu/health-eu/youth>
http://ec.europa.eu/health-eu/index_en.htm
www.zdravlje.gov.rs
www.batut.org.rs
www.sld.org.rs

Спорт – позитивна идентификација са идолима

Људи у Србији верују да је спорт ствар која их најбоље представља у свету. Свака нова победа дочекује се са огромним узбуђењем, а сваки пораз проживљава се болно. Спорт је у Србији увек био и остао стална тема на послу, у кућама и школама, тзв. „најважнија споредна ствар у животу“.

Да ли се довољно бавимо спортом или смо само навијачи које за спорт везују успеси локалног клуба или наших спортиста у свету? У периоду изолације и друштвене кризе која је у Србији владала током деведесетих година прошлог века, врхунски спортисти су представљали наш једини прави „прозор у свет“. Управо због тога они се сматрају најбољим амбасадорима Србије у свету. Колико нас они мотивишу да се бавимо спортом?

Аматерски спорт у Србији

Успеси врхунских спортиста Србије и њихов хуманитарни рад значајно доприносе развоју аматерског спорта, јер млади који се баве спортом не могу или не желе сви да то раде професионално. Аматерски спорт истиче значај дружења, правилног психичког и физичког развоја и здравог живота, наспрам коришћења дроге и алкохола и свих облика насиља и нетолеранције.

Савез за школски спорт и олимпијско васпитање Србије основан је 1969. године, са циљем да се бави организацијом спортских такмичења основних и средњих школа Републике Србије у атлетици, гимнастици, пливању, стоном тенису, стрељаштву, рукомету, кошарци, одбојци и малом фудбалу. Током једне школске године, у наведеним спортовима, кроз свих пет нивоа такмичења прође око 500.000 ученика. Савез је од 2005. године члан Међународне федерације школског спорта (ISF).

Савез за школски спорт Србије организује Олимпијске игре ученика Републике Србије. Ове године X Олимпијске игре ученика одржавају се у Врању. Од 9 до 15. маја 2016. око 7000 ученика основних и средњих школа такмичи се у 13 спортских дисциплина и 2 промотивне (мини атлетика и бициклизам).

<http://skolskisportsrbije.weebly.com>

Да ли сте знали?

Да је 2012. обележено 155 година телесног вежбања и спорта и 130 година соколства у Србији?

Спортски подмладак - ризница без новца

Добри резултати спортиста у млађим категоријама (у кошарци, ватерполу, фудбалу, атлетици, пливању, итд.) сведоче о популарности и утицају спорта на младе у Србији. Многобројне медаље освојене у млађим категоријама не понављају се увек у сениорској конкуренцији, јер друштво у Србији улаже у спорт пет пута мање него у Аустрији. Зато БРАВО за пожртвоване родитеље и заинтересоване спонзоре.

Спортисти Србије и хуманост

Нису само спортски резултати разлог што спортисти у Србији постају узор младима. Други важан разлог је њихово друштвено ангажовање и помоћ угроженима. **Александар Ђорђевић**, **Ана Ивановић**, **Новак Ђоковић** и **Јелена Јанковић** добили су титуле амбасадора добре воље које додељује УНИЦЕФ (www.unicef.rs/unicef-ambasadori.html). Сви они су део велике хуманитарне акције, чији се приход користи као помоћ програму УНИЦЕФ-а „Школа без насиља“.

На свој опроштај од професионалног бављења кошарком, **Владе Дивац** је у Србију довео многобројне кошаркаше: **Криса Вебера**, **Сашу Вујачића**, **Скота Поларда**, **Предрага Стојаковића**, **Бобија Џексона**, **Тонија Кукоча**, **Панајотиса Фасуласа** и многе друге. Слично је учинио и **Саша Ђорђевић**.

Да сазнате више:

Амбасадори УНИЦЕФ-а:
www.unicef.rs/unicef-ambasadori.html

Спортисти Србије

Пратите ли наступе спортиста Србије? Јесте ли некад присуствовали дочецима врхунских спортиста у Београду или вашем месту?

Многи српски спортисти играју у светски познатим клубовима, а светски познати спортисти наступају за Србију. Примера заиста има много, тешко је набројати све, чак и најскорије успехе. Ево само неколико примера:

- ▶ **Новак Ђоковић** је тренутно први тенисер на свету, док Јелена Јанковић, Ана Ивановић, Ненад Зимоњић и Јанко Типсаревић заузимају неке од водећих позиција на светским ранг листама.
- ▶ Женска сениорска репрезентација Србије у стрељаштву коју чине **Јасна Шекарић, Зорана Аруновић и Бобана Величковић**, освојила је златну медаљу у гађању ваздушним пиштољем на Светском првенству у Гранади одржаном у септембру 2014. Јасна Шекарић је након освојеног седмог места у финалу у дисциплини ваздушни пиштољ на 51. Шампионату света у Гранади освојила пласман на Олимпијске игре у Рио де Жанеиру 2016.
- ▶ Рвач **Давор Штефанек** је освојио златну медаљу у категорији до 66 килограма на Светском првенству у Ташкенту, победивши у финалу олимпијског шампиона из Лондона, Иранца Омида Норозија резултатом 7:3.
- ▶ Репрезентативац Србије у кајаку, **Марко Драгосављевић** је на Европском првенству у Бранденбургу освојио златну медаљу у дисциплини к1 200m. Сестре Николина и Оливера Молдован су на истом првенству освојиле бронзано одличје у олимпијској дисциплини к2 500m.
- ▶ **Кошаркашка репрезентација Србије** је на Светском првенству у Мадриду освојила сребрну медаљу.
- ▶ **Велимир Стјепановић** је постао двоструки шампион Европе у пливању на Европском првенству у Берлину, и то у дисциплинама 200 и 400 метара слободним стилем.
- ▶ **Милорад Чавић** је европски рекордер у пливању на 50 метара стилем делфин, носилац олимпијског сребра 2008. Завршетак финалне трке и крајње неизвесна борба са осмоструким шампионом Мајклом Фелпсом била је тема дана у свету.

- ▶ **Нађа Хигл** је освојила златну медаљу на Светском првенству у Риму. У трци на 200 метара прсно, све је изненадила и победила резултатом 2:21,62 минута. Овим резултатом, млада пливачица из Србије поставила је нови европски рекорд и постала прва репрезентативка наше земље којој је тако нешто пошло за руком.
- ▶ **Владимир Вујасиновић** освојио је чак 16 медаља на највећим светским ватерполо такмичењима, последњу у каријери у Пекингу.
- ▶ **Репрезентација Србије у тенису** освојила је 2011. године први пут Дејвис куп и тако постала најбоља тениска екипа на свету за ту годину.
- ▶ **Репрезентативке Србије у рукомету** су на Светском првенству, одржаном у Београду у децембру 2013. године, освојиле сребрну медаљу.
- ▶ **Светлана Китић** је 2010. године у избору учесника из 150 земаља на сајту Међународне рукометне федерације (IHF) добила признање за најбољу рукометашицу свих времена.
- ▶ Српски параолимпијци су на Олимпијским играма у Лондону освојили пет медаља. Златне медаље освојили су **Жељко Димитријевић** у бацању чуња и **Тања Драгић** у бацању копља, а сребром су се окитили **Драженко Митровић** у бацању кугле и **Златко Кеслер** и **Борислава Перић Ранковић** у стоном тенису.
- ▶ На Светском првенству у атлетици, одржаном у Москви у августу 2013. године, српски атлетичар **Емир Бекрић** направио је велику сензацију у финалу трке на 400 метара са препонама освајањем бронзане медаље.
- ▶ Наша атлетичарка **Ивана Шпановић** је освојила бронзану медаљу у скоку у даљ на Светском првенству 2013 у Москви. Бронзану медаљу је освојила и две године касније на Светском првенству у Пекингу а на Европском првенству у дворани 2015. у Прагу је освојила златну медаљу.

Угаси цигарету

Дуван је смртоносан! Одговоран је за 650.000 умрлих сваке године у Европској унији. Млади људи су посебно изложени опасностима које доноси пушење.

Ако покушавате да престанете да пушите, не желите да почнете или вам се једноставно смучило да удишете дим туђих цигарета, решење постоји. Кампања ЕУ „Help“ ради са младим људима који су у првим редовима у бици против пушења. И ви се можете укључити.

У самом средишту кампање су ваши сопствени савети – озбиљни савети или апсурдни повезани са проблемима пушења – које можете пренети на „Help“ догађајима широм Европе и, такође, поделити са осталима на „Help“ веб сајту.

Пошаљите свој савет још данас на www.help-eu.com.

„Help“ и у сопственом џепу

„Help“ веб сајт сада има и нови мини-сајт, доступан преко вашег мобилног телефона, па, када се прикључите, можете добити помоћ у сваком тренутку и на сваком месту, ма где се налазили!

- ▶ Пушачки кашаљ је само почетак. Рак, болести срца и плућа ... Пушење је штетно за ваше здравље и може вам битно скратити живот.
- ▶ Не ради се само о вама! Пасивно пушење убије 19.000 непушача у Европи сваке године.
- ▶ Цигарете су скупе. Сигурно постоји бољи начин да потрошите свој новац.

Многе земље Европске уније забраниле су пушење на јавним местима као што су барови и ресторани, приморавајући пушаче да пуше напољу. Шта ти мислиш? Да ли је то прави приступ?

Да сазнате више:

Више информација:
www.help-eu.com
<http://ec.europa.eu/health/tobacco/policy>
www.drajerova.org.rs
www.stetoskop.info

Имамо само једну кожу

За савршен тен неопходно је успоставити савршену равнотежу: излагати равномерно све делове тела сунцу, како бисмо добили једнаку боју, остајати на сунцу довољно да добијемо лепу, препланулу боју, али без претеривања.

Опекотине од сунца могу бити болне неколико дана, а претерано излагање сунцу може, такође, проузроковати дугорочне последице. Боре и слаб вид звуче као проблеми који су далеко у будућности, али, као што Европски кодекс против рака описује, одлуке које сада донесете утицаће на ваше здравље у будућности. Сваке године у Европској унији се региструје око 61.000 нових случајева меланома – рака коже.

Ограничите своју изложеност сунцу

Ниједан производ не може вас у потпуности заштитити од сунчевог зрачења, без обзира на тврдње произвођача. Ево неколико савета за негу коже:

- ▶ Увек користите крем за сунчање са заштитним фактором 15 или вишим, из боца које на себи имају UVA лого, што значи да штите од ултравиолетног зрачења. Користите крем обилато и наносите нове слојеве, нарочито после пливања.
- ▶ Ограничите време проведено под директним утицајем сунца, нарочито око поднева. Осим када сте у хладу, носите наочаре за сунце, широку лагану одећу и шешир.
- ▶ Запамтите да соларијуми нису безбедна алтернатива! Зраци које они емитују могу бити једнако штетни као и предуго излагање сунцу.

Да ли сте знали?

Препланула кожа није популарна широм света. Док Европљани теже уживању под зрацима сунца, многе азијске културе – нарочито Јапанци – сматрају да је светла кожа лепша.

Да сазнате више:

Више информација:

www.kvb.org.rs

www.udvs.org

www.ncrc.ac.rs

www.euromelanoma.org

<http://ec.europa.eu/consumers/>

Да ли је „трип“ прави пут?

У тренуцима несигурности, разочараности или туге није тешко посегнути за дрогом. Неко у њој види прилику да побегне од реалности, на брзину подигне расположење или самопоуздање или постане популаран у свом друштву. Сви знамо да коришћење дроге носи велике ризике. Информације су нам доступне, али неке од њих су контрадикторне ...

Будите информисани

Употреба дроге и алкохола може проузроковати озбиљне здравствене, као и друге проблеме, поготово ако се узимају заједно. Конзумирањем дроге, уз тренутне и дугорочне ефекте које ово собом носи, коцкате се сопственим здрављем.

ЕУ и борба против дроге

Европска унија користи цео спектар мера како би смањила снабдевање и потражњу за дрогама. ЕУ подржава државе чланице у превенцији, лечењу и смањењу ризика од обољења која се јављају као последица употребе дроге, као и у борби против криминала. Поводом Дана борбе против злоупотребе дрога, европска комесарка за правосуђе Вивијан Рединг је подсетила да је Европска комисија предложила прописе којима се млади људи штите од штетних психоактивних супстанци. „Анализе показују да немамо времена за губљење: нова правила се морају увести брзо како бисмо спречили опасне супстанце да се шире европским тржиштем.“

Европска кампања против коришћења дроге

Можда сте ви одлучили да не пробате дрогу, али шта је са вашим пријатељима и другарима из одељења? Поделите ову поруку са њима. Прикључите се Европској кампањи против конзумирања дроге и утичите на подизање свести – разговарајте о дрогама, делите своје искуство, постаните активни у својој школи или заједници у којој живите. Само напред, дајте свој допринос у борби против коришћења дроге.

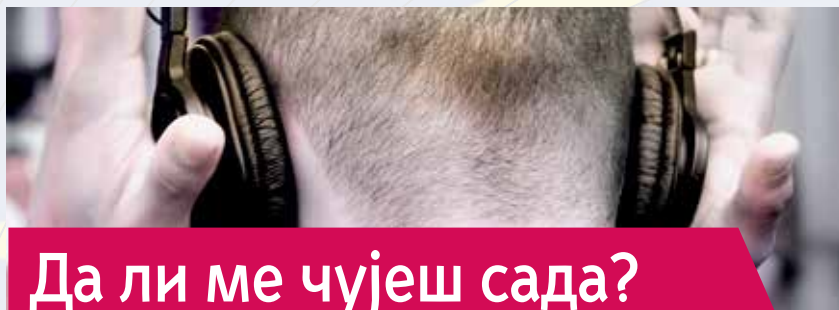
Да ли сте знали?

У Европској унији сваке године умре приближно 6.100 људи од прекомерне употребе дроге, 1.700 умре од ХИВ-а/AIDS који су добили делећи прибор за дрогирање са зараженим особама, а нових 1.800 особа се зарази ХИВ-ом захваљујући дрогама. Потрудите се да се то не догоди вама или некоме од ваших пријатеља. Ево неких сајтова које можете посетити и затражити помоћ или савет о дрогама и ризицима које оне носе.

Да сазнате више:

Више информација:
www.drajzerova.org.rs
www.talktofrank.com
www.urban75.com/Drugs
www.emcdda.europa.eu

Да ли ме чујеш сада?

Када гласно пустите музику на свом музичком плејеру, пригушићете спољашњу буку и звуке, али која је цена по ваш слух?

Ако сте и ви један од милион Европљана који свакодневно слушају музику или радио на неком од преносних уређаја, битно је да себи поставите ово питање. Дуго излагање високој звучној фреквенцији може да проузрокује трајно оштећење слуха - на пример, на 89 децибела (dB) јачине, само један сат слушања музике дневно може бити опасно.

Послушајте мудар савет

Ризик од оштећења вашег слуха зависи од два фактора: јачине звука и дужине слушања. Приликом подешавања јачине звука, мења се и време у којем можете безбедно слушати музику. Једноставно, што гласније слушате музику, краћи је период у којем је слушање безбедно. Запамтите, ако вам зуји у ушима после скидања слушалица, то је озбиљно упозорење да је музика била довољно гласна да вам оштети слух.

Колико гласно је гласно?

Док слушате свој музички уређај, покушајте да не пригушите сасвим звукове из околине: ако носите слушалице док ходате, возите бицикл или аутомобил, то може бити опасно. Закон о безбедности саобраћаја са разлогом забрањује пешацима да приликом преласка коловоза имају слушалице на ушима и да користе мобилни телефон. Осим тога, не заборавите да се људима око вас можда не свиђа ваш музички укус.

20 dB(A) - тиха соба током ноћи

40 dB(A) - тиха дневна соба

60 dB(A) - обичан разговор

80 dB(A) - вика

110 dB(A) - рад бушилице у близини

130 dB(A) - полетање авиона на удаљености 100м

* dB(A) је релативна гласноћа звука како га прима људско уво

Да сазнаете више:

Више информација:
www.hear-it.org/youth
[www.zdravlje.org.rs/
ekoatlas/11a.htm](http://www.zdravlje.org.rs/ekoatlas/11a.htm)
www.dontlosethemusic.co.nz

Користите заштиту у сексу

КОНДОМ је тренутно једино ефикасно средство за заштиту од полно преносивих болести (ППБ), укључујући и ХИВ (сиду). У исто време, кондом је и ефикасно контрацептивно средство.

Кондом ће вас - уколико га користите правилно и сваки пут када имате секс - заштити од већине полно преносивих болести, чији је пораст констатован у Србији, као и широм Европе. Разлог ширењу ППБ јесте то што значајан проценат сексуално најактивнијих младих (од 16 до 24 године) не користи увек кондоме или их користи ретко. Бројна истраживања су показала да је кондом од латекса, ако се употребљава на правилан начин при СВАКОМ сексуалном односу, укључујући и орални секс, веома ефикасан у заштити од ППБ.

Приликом куповине кондома треба водити рачуна о следећем:

- ▶ Купите га у апотеци или на кондоматима.
- ▶ Проверите рок трајања.
- ▶ На добром кондому увек пише да је електронски тестиран, избегава се ризик од постојања рупа или других оштећења.
- ▶ Чувајте га даље од директних извора топлоте и светлости.
- ▶ Не носите га у џепу (новчанику) дуже од 24 сата, јер га топлота оштећује.

Да ли сте знали?

Постоји све више налаза о томе да трудноћа у адолесцентском периоду младим мајкама не дозвољава да стекну високо образовање, као и да може да доведе до проблема са физичким и менталним здрављем, да доведе до сиромаштва и проузрокује социјалну изолацију. Број тинејџерских трудноћа варира у различитим деловима Европе, при чему Велика Британија и земље источне Европе имају највише стопе тинејџерских трудноћа. Будите одговорни према свом здрављу и својој будућности.

Различити типови инфекција

Скоро 70% жена и око 50% мушкараца који имају полно преносиве болести немају видљиве сметње или упале, све док не дође до непоправљивих поремећаја. Зато је битно да сте упознати са типовима ППБ:

- ▶ **Хламидија** је једна од најчешћих ППБ и једна од оних које се најбрже преносе. Последица „тихе“ вишегодишње инфекције најчешће је неплодност жене или мушкараца (код којих хронична упала простате повећава ризик од појаве рака).
- ▶ **Гонореја** изазива последице сличне хламидији. Могуће је да изостану уобичајени симптоми код оба пола (жути секрет, непријатан мирис или печење у току уринарања). Може бити излечена антибиотицима.
- ▶ **Сифилис, трихомонијаза, херпес, гениталне брадавице и хепатитис Б** такође су честе ППБ о којима се треба детаљно упознати (и заштитити сталном употребом кондома).
- ▶ **ХИВ** је потенцијално смртоносна ППБ која разара имуни систем. Када он ослаби, носилац вируса постаје неотпоран на друге болести: инфекције попут туберкулозе, запаљење плућа, одређене врсте рака. Када болест уђе у најгору фазу, назива се СИДА (AIDS) и у овом моменту је неизлечива.

Потражите савет гинеколога, уролога или венеролога оног момента када посумњате да постоји ризик од заразе. Већина ППБ, поготову у раној фази, лако се лечи – у противном, ризикујете дуготрајне проблеме, па чак и доживотне последице.

Да сазнате више:

Више информација:
www.jzas.net
www.zdravstvena.info
www.doktor.rs/forum/

О људским и грађанским правима

Шта је дискриминација? Да ли сте икада били предмет било какве дискриминације? Да ли су се према вама понашали ружно искључиво због вашег пола, година, изгледа, припадности некој нацији или националној мањини, ваших верских или других убеђења или сексуалне оријентације? Да ли сте ви дискриминисали некога из истих разлога?

Дискриминација значи прављење разлике, позитивне или негативне, између људи и ствари. Ако је особа третирана неправедно и на њену штету само зато што припада оређеној групи људи, то је негативна дискриминација. Кроз порицање одређених права, дискриминација резултира неједнакошћу, подређеношћу и/или одузимањем политичких, образовних, друштвених, економских и културних права.

Слобода и једнакост представљају извор основних људских права. Као грађанин, имате не само права, већ и обавезе. Основна обавеза је поштовање свих правних прописа.

Осим **политичких** права постоје и **грађанска, економска, социјална** и тзв. „**права треће генерације**“ (право на здраву животну средину, право на развој и културна права). Изузетно је важно поштовање и заштита економских и социјалних права грађана, а нарочито права из **радног односа** (право на једнакост, забрана дискриминације у остваривању права, право на заштиту на раду, право на ограничено радно време и одмор, право на правичне и повољне услове рада и друга права из ове области). У реалности, ова права о једнакости не спроводе се у потпуности, али се стално унапређују.

Додатни сет права која ЕУ гарантује својим грађанима: посебна права резервисана за њене грађане, као што су права потрошача, слобода кретања, студирања и заснивања радног односа унутар ЕУ. Поједине категорије лица, као што су жене и деца, посебно су заштићене у оквиру система заштите људских права у ЕУ.

Као грађанин, имате не само права, већ и обавезе. Основна обавеза је поштовање свих правних прописа.

Заштита људских права у земљама ЕУ

Кључни документ у области заштите људских права у Европи јесте Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Њене потписнице нису само чланице Европске уније, већ и друге европске државе попут Србије.

Дечија права:

Деца имају право да буду збринута у оквиру породичног или неког другог, алтернативног окружења, као и на контакт са оба родитеља кад год је то могуће; право на образовање, културу и уметност; здравствену и социјалну заштиту, укључујући и права деце са инвалидитетом. Деци чији су родитељи растављени, гарантује се контакт са оба родитеља, а државе чланице обезбеђују плаћање алиментације. Посебну заштиту имају деца која имају статус избеглица, деца лишена слободe, или деца која трпе било какав облик искоришћавања.

Додатни сет права која ЕУ гарантује својим грађанима: посебна права резервисана за њене грађане, као што су права потрошача, слобода кретања, студирања и заснивања радног односа унутар ЕУ. Поједине категорије лица, као што су жене и деца, посебно су заштићене у оквиру система заштите људских права у ЕУ.

Деца у Србији имају право на бесплатну здравствену заштиту до 15. године, а после само уколико похађају школу. Са 15 година, деца имају право да сама дају пристанак на медицинску меру коју предложи лекар, а до тада о овоме одлучују родитељи или старатељи. Од овог правила постоје изузеци као што је нпр. прекид трудноће, где дете може самостално да одлучује са навршених 16 година.

Да сазнате више:

Више информација:

www.coe.int

www.eucharter.org

www.unicef.org

[www.ljudskaprava.gov.rs/
index.php/yljudska-prava/
konvencije/55-konvencija-o-
pravima-deteta/63-konvencija-
o-pravima-deteta](http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/yljudska-prava/konvencije/55-konvencija-o-pravima-deteta/63-konvencija-o-pravima-deteta)

www.pravadeteta.rs

Особе са ИНВАЛИДИТЕТОМ

Процењује се да око 600 милиона људи широм света (десети део светске популације) има неку врсту инвалидитета. Инвалидитет може бити урођен или стечен. Процент становништва са инвалидитетом је знатно већи у земљама у развоју (15-20%) него у развијеним земљама (4-7%). Резултати истраживања показују да у Србији има око 800.000 особа са инвалидитетом. Велики број деце и младих се због сметњи у развоју и инвалидитета свакодневно суочава са огромним проблемима.

Терминологија

Израз „особе са инвалидитетом“ означава особе које имају различита функционална ограничења - физичка, сензорна, интелектуална или емоционална и прихватљивији је од употребе израза као што су „хендикепирани“ или „особе са посебним потребама“. Наиме, особе са инвалидитетом имају исте потребе као и већина људи, само их задовољавају на другачије начине.

У комуникацији избегавајте:

1. Изразе као што су: аутистичари, церебралци, параплегичари, Даунов синдром (називање особе по утврђеној дијагнози);
2. Коришћење скраћеница: ОСИ, МНРО, ТИЛ, ЛМРО;
3. Пежоративне термине: специјалци, умерењаци, богаљи, ретарди, слепци.

„Да ли у свом окружењу примећујете дискриминацију особа са инвалидитетом?“

Нико од тридесетак анкетираних средњошколаца није одговорио да је приметио дискриминацију. Да ли заиста нема дискриминације око нас или је само не примећујемо?

ПОМОЗИТЕ особама са инвалидитетом када се суочавају са следећим физичким и социјалним препрекама:

- ▶ Предрасудама о хендикепираности, неједнакошћу и сажаљењем;
- ▶ Отежаним приступом објектима и другим логистичким проблемима;
- ▶ Ограниченим приступом информацијама и средствима комуникације.

Положај у друштву

Положај особа са инвалидитетом унапређује се како у нашој земљи, тако и у свету, али оне и даље често живе у сиромаштву, изложене су предрасудама и дискриминацији. У Србији половина нема никакво образовање, а само 13% има посао, што значи да зависе од издржавања других. Важна је свест о томе колико је таквих људи у нашем друштву и какву врсту подршке свако од нас може да им пружи.

Успеси Специјалне олимпијаде Србије

Фудбалска репрезентација Специјалне олимпијаде Србије је на Европском првенству Специјалне олимпијаде у фудбалу, одржаном 2013. године у Пољској, у великом финалу победила репрезентацију Румуније и освојила златну медаљу. Пласманом у финале, репрезентација Србије је изборила одлазак на Светско првенство Специјалне олимпијаде у фудбалу које је одржано у Бразилу 2014.

Светске зимске параолимпијске игре су одржане у Јужној Кореји 2013. године у скијашком центру Пјонгчанг, у којем ће бити одржане Зимске олимпијске игре 2018. године. На овом такмичењу су учествовали спортисти из 123 земље, укључујући и 12 репрезентативаца Србије који су се такмичили у алпском скијању и нордијском трчању.

Ово је била најбројнија делегација репрезентације Специјалне олимпијаде Србије која је до сада учествовала на неком зимском такмичењу. Српски спортисти су се вратили из Јужне Кореје са чак 16 медаља.

Чланица Београдског савеза спортова и рекреације особа са инвалидитетом Данијела Јовановић је прва жена са хендикепом у свету која је освојила највиши врх Европе - Елбрус на Кавказу.

Да сазнате више:

Више информација:

www.crid.org.rs

www.cilsrbija.org

www.inkluzivno-obrazovanje.rs

www.specijalnaolimpijada.com

Имам право гласа – користим га

Није довољно да вам је право гласа загарантовано, потребно је да га користите. То је једини начин да учествујете у развоју свог краја, места, региона или државе.

Изборни систем у Србији

Цела Србија је једна изборна јединица у којој се примењује пропорционални изборни систем. Да би могла да учествује у расподели посланичких места, једна изборна листа мора да на изборима освоји најмање 5% од укупног броја гласова. На изборним листама странака мора да буде најмање 33% кандидата жена како би се обезбедила што равноправнија заступљеност оба пола у сваком изабраном сазиву парламента.

Да сазнате више:

Више информација:
www.rik.parlament.gov.rs
www.cesid.org
www.parlament.gov.rs

Политичке странке из Србије као чланице алијанси европских партија

У оквиру ЕУ, политичке странке се организују на европском нивоу, чинећи алијансе европских политичких партија истих или сличних идеолошких профила. Оне у своје чланство примају и политичке партије из држава које нису чланице ЕУ, тако да су и неке политичке странке из Србије чланице алијанси европских политичких странака. На тај начин, оне се припремају за будућу сарадњу, активност и груписање у оквиру Европског парламента.

Да ли сте чули за Европски парламент младих?

Европски парламент младих (ЕПМ) основан је 1987. године у Француској ради развијања политичке дебате, неговања интеркултурног дијалога и размене различитих идеја. ЕПМ чине 32 организације које своја седишта имају и ван држава чланица ЕУ, а обухвата више од 20.000 младих Европљана. Више података и контакт са ЕПМ Србије наћи ћете на сајту www.eypej.org

Ученички парламент

У последња два разреда основне школе и у оквиру средњих школа, постоји законска могућност организовања ученичких парламената, тела које чине по два ученика сваког одељења у школи ради:

- ▶ давања мишљења и предлога школским органима;
- ▶ разматрања сарадње ученика и наставника;
- ▶ обавештавања ученика о важним питањима;
- ▶ активно учешће у процесу планирања развоја школе;
- ▶ предлагање чланова стручног актива за развојно планирање из реда учленика.

Ово је полигон за учење о томе како се одређују приоритетне активности, како се прави акциони план за решавање проблема и како се на демократски начин утврђују циљеви и доносе одлуке.

Чланове парламента бирају ученици одељенске заједнице сваке школске године а чланови парламента бирају председника.

Да сазнате више:

Више информација:
www.pedagog.rs/parlamenti%20ucenicki.php

Нетолеранција се неће толерисати

У Европској унији негује се став да се основна права морају поштовати, а различитости посебно ценити. Упркос томе, расизам, ксенофобија и нетолеранција и данас постоје у нашим друштвима.

Сви облици расизма и нетолеранције забрањени су законима Европске уније. Ипак, расизам и дискриминација опстају у разним, више или мање суптилним облицима. Нетолеранцију може стварати разлика у изгледу (боја коже, инвалидитет, пол, старост, итд.) или разлика у верским или политичким схватањима, сексуална оријентација итд.

Повеља основних права

ЕУ је себи поставила циљ промовисања људских права унутар Уније и широм света. Права сваког појединца у ЕУ наведена су у бројним документима, а обједињена у Повељи о основним правима.

Члан 21(1) Повеље о основним правима

„Свака дискриминација заснована на било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, етничко и социјално порекло, етничке карактеристике, језик, религија или уверење, политички или било који ставови, припадности националним мањинама, својина, рођење, инвалидитет, старост или сексуална оријентација је забрањена.“

Са своја 54 члана, Повеља о основним правима подразумева свеобухватну листу права укључујући:

- ▶ Право на људско достојанство
- ▶ Право на живот
- ▶ Право на поштовање приватног и породичног живота
- ▶ Забрану ропства
- ▶ Право на поштено суђење
- ▶ Право на слободно изражавање
- ▶ Право гласа и кандидовања на изборима

Да ли сте знали?

Један од пет Европљана био је предмет дискриминације или узнемиравања по различитим основама у току једне године. Више од трећине су били сведоци или чули за некога ко је био изложен дискриминацији или узнемиравању. (Еуробарометар 2012).

Право на запослење

У сфери запошљавања, противно је законима ЕУ да се дискриминише на основу расе, етничког порекла, религије или уверења, старости, полне оријентације или инвалидитета. Ради се на проширењу ових права на области изван запошљавања, које укључују социјалну и здравствену заштиту и образовање и приступ производима и услугама. Нека од ових права већ су укључена у националне законе у Србији.

Све институције ЕУ (Савет, Парламент и Комисија) морају поштовати ова права и принципе Повеље. Повељу, такође, примењују и земље чланице ЕУ када примењују законе ЕУ. Другим речима, судије широм ЕУ, када примењују правила у зони надлежности ЕУ, обезбеђују да се права младих поштују.

Стоп насиљу у школама

Тукли друга бејзболком!

Девојнице злостављале ученицу своје школе!

Средњошколац избоден ножем насред учионице!

Пијани професор малтретирао ђаке!

Ученика претукли вршњаци после часа!

Овосамонекиоднасловакојесвечешћечитамоислушамоумедијима. Некадасуслучаје-виагресивности наставника према ученицима били бројнији, али су се времена променила. Једна трећина ученика сматра да је насиље у школи свакодневица, да су сада ученици све агресивнији и да је све више оних који трпе и ђуће.

Агресивност се испољава кроз вербалне нападе (вређање, оговарање, ширење лажи о другима), искључивање вршњака из заједнице и кроз физичке нападе. Насилни ученици ремете наставу, беже са часова, бораве у оближњим кафићима и долазе у школу под дејством алкохола. У основним школама ученици су углавном насилни према наставницима и млађим ученицима, и то се најчешће дешава у проторијама школе. Средњошколци су најчешће агресивни према својим вршњацима, и то насиље се преноси и ван школе.

Истраживање Института за психологију Филозофског факултета у Београду, спроведено у 54 школе у Србији 2006. године, показало је да је у периоду истраживања две трећине ученика било бар једном изложено неком облику насиља. Најчешћи облици насилног понашања су: вербално насиље (вређање, исмевање, ширење лажи и сплеткарење), изолација, претње и застрашивања. Чак 23% ученика изјављује да су једном (17,6%) или више пута (4,7%) доживели да их наставник увреди, исмеје или удари.

Ожиљци из школе цео живот боле - НЕ ЧИНТЕ НАСИЉЕ!

Корак број један: Размислите у којим ситуацијама сте се ви насилнички понашали

► Да ли имате своје сталне или повремене „мете“ за забаву? Да ли вам је потребно да budete први у стварању нереда, застрашивању, утврђивању „правила игре“ која не важе за вас и ваше друштво? Можда сте она слатка другарица која зна све о сва-

ком и то дели са свима?

Шта год да је узрок, колико год то вама изгледало безазлено или нормално – верујте да није. Да ли сте се запитали зашто то радите и да ли постоји другачији, конструктивни начин да решавате своје проблеме?

Корак број два: Како се одбранити?

Ако вас неко у школи вређа или омаловажава, физички напада и прети, немојте трпети – пронађите начин да се одбраните!

- Потражите помоћ – обратите се одраслој особи у коју имате поверења, која може попричати са насилником, заштитити вас или казнити њега.
- Ако знате за неки други случај насиља, испричајте родитељима, педагогу, психологу, наставнику.
- Дружите се са што више људи, имајте пријатеље, будите љубазни, градите своју позитивну мрежу одбране.
- Подршка одраслих веома је важна, па увек поделите своју узнемиреност.
- Немојте мислити да се то догађа само

вама – догађа се многим вашим вршњацима у земљи и свету – зато се удружите у отпору насилницима. Наставите да се обраћате за помоћ, док неко нешто не предузме.

- Не мислите да то заслужујете из било ког разлога, не прихватајте статус „жртве“, јер то може постати ваш „кавез“ за цео живот.
- Не избегавајте школу, јер тиме само одлажете проблем и заостајете у градиву.
- Када је могуће – одуприте се: будите чврсти и јасни, реците „ПРЕСТАНИ!“.
- Ако сте изложени увредама насилника, покажите му да вас то не дотиче.
- Не користите насиље над насилником.

Корак број три: Помозите жртвама насилничког понашања!

Вршњаци особе изложене насилничком понашању у школи најчешће не схватају озбиљност ефеката које (понављано) насилничко понашање оставља на жртву: врло често им је потребна лекарска помоћ, неки чак размишљају о самоубиству, други се самоповређују на различите начине или пате од поремећаја у исхрани. Многобројни наведени знаци могу вам указати на то да је неки/а ваш/а вршњак/иња изложен/а насилничком понашању. Можда се плашите да ћете, уколико помогнете жртви, и сами бити изложени насиљу? Ипак, много је опција пред вама,

будите храбрији, обратите се:

- одраслима, који морају или могу да помогну;
- друговима – ради заједничког супротстављања насилнику;
- пратите дешавања, бележите, пишите у школским новинама о ономе што видите.

Да сазнате више:

Више информација:
www.pedagog.rs
www.unicef.rs/skola-bez-nasilja.html

Породица – моје уточиште

Према анкети која је направљена за потребе овог текста, тема породичног насиља средњошколцима изгледа страна, хипотетичка, никад/ретко виђена у сопственом окружењу, теоретска дискусија ... да ли је то реално тако - познајете ли границу између васпитања и насиља?

СУПРОТСТАВИТЕ СЕ – насиље над дететом један је од најнехуманијих злочина

Физичко насиље над децом обухвата примену физичке силе којом се наносе озледе и угрожава здравље или живот малолетника. **Процењује се да су у 95% случајева злостављачи родитељи.** Поочими, помајке, очуси и маћехе чине 10-15% ове групе.

Психичко насиље подразумева запостављање, угрожавање, потцењивање, вређање или вербално нападање личности малолетника, испољавање негативних осећања или лишавање подршке. Ово „**насиље без употребе силе**“ оставља дубоке трагове на емотивни, ментални и социјални развој детета.

Сексуално насиље подразумева **сваки вид сексуалног злостављања малолетника од стране старије особе од поверења.** Ту се не мисли само на сексуални однос већ и на употребу скаредних речи или звукова, излагање детета ономе што оно не жели да види, као и сваки вид неприменог додирикања.

Стварност:

Истраживање које је у Србији спровео УНИЦЕФ 2005, а затим и 2010. године, у сарадњи са Републичким заводом за статистику Србије, обухватило је и методе васпитања деце. Охрабрујуће је то што се проценат родитеља који кажу да васпитавају своју децу ненасилним методама повећао са 19,6% на 28,2%, као и то да се број родитеља који кажу да су користили теже облике телесног кажњавања смањило са 7% на 1,6%.

Упркос напретку, и даље више од две трећине родитеља у Србији у васпитању деце користи неки облик насилног понашања, било да је у питању психичко насилно/агресивно понашање или телесно кажњавање.

Пријавите насиље!

90% насиља над децом чини неко ко им је близак – рођак, пријатељ или познаник,
10% насиља чине институције или непознати починиоци.

Уколико сумњате да је неко жртва злостављања у породици, чак и ако немате довољно „доказа“, обратите се за помоћ, савет, пријавите случај:

- ▶ родитељима, наставницима, психологу школе, школском полицајцу;
- ▶ центрима за социјални рад;
- ▶ хитној помоћи;
- ▶ полицији;
- ▶ најближем педијатру;
- ▶ домовима здравља.

Чак и ако се испостави да се злостављање није догодило, то је добра вест. Ви сте само показали да бринете о својим пријатељима, рођацима или вршњацима.

Да сазнате више:

Више информација:

www.sostelefon.org.rs

www.sigurnakuca.org

www.incesttraumacentar.org.rs

<http://plan-international.org/what-we-do/protection>

Насиље у вези

Младост је полетна, лепа, спонтана, заљубљена – она је основа будућег срећног живота. Како разликовати разочарање у интимним везама (као део редовног сазревања) од траума изазваних насилничким понашањем, које остављају печат за цео живот?

Уколико приметите да је ваш/а пријатељ/ица изложен/а насилничком понашању у вези, реагујте, иако то може бити непријат-

на ситуација. Ћутање оправдава насиље! Попричајте чим приметите прве знаке злостављања, не дозволите да злостављање оде сувише далеко да бисте се умешали.

Особа која трпи насиље у вези може и треба да се обрати за помоћ Виктимолошком друштву Србије, Саветовалишту против насиља у породици, Аутономном женском центру или Асоцијацији за женску иницијативу (АЖИН).

Злостављач у вези:

- ▶ Прети или физички напада партнера.
- ▶ У бесу не бира речи, губи контролу, баца или ломи ствари.
- ▶ Вређа партнера у разним ситуацијама, чак и јавно.
- ▶ Реагује на веома буран и посесиван начин, не прихвата разлике у ставовима.
- ▶ Константно проверава свог партнера, оптужује, измишља разлоге за свађу.
- ▶ Покушава да одлучује за обоје, без консултовања оног другог.
- ▶ Ужива дрогу и/или алкохол.

Жртва у вези

- ▶ Осећа се несигурно, спутано, често уплашено и не-самостално.
- ▶ Константно отказује договоре, често одустаје од ствари које су јој/му битне.
- ▶ Има знаке физичких повреда (модрице или посекотине).
- ▶ Има присилне сексуалне односе.
- ▶ Партнер захтева да му он/а буде увек доступан/на.
- ▶ Све више је изолован/а од породице и друштва.

Да сазнаете више:

Више информација:
www.womenngo.org.rs
www.astra.org.rs
<http://seeithearitstopit.org>
www.vds.org.rs

Уједињени у разноликости

Културна разноликост у Европи огледа се у многобројности језика, религија, обичаја, архитектонских стилова, кулинарских специјалитета, фолклора и образаца понашања народа који у њој живе. Једино упознавањем других, прихватањем и поштовањем различитости, народи Европе могу учинити културну разноликост основним и препознатљивим обележјем европске културе.

Јачање међукултурног дијалога и интеракција са Европљанима, отвореност према другим културама, толеранција и поштовање различитости, нарочито међу младима, повезаће Србију са осталим народима и културама Европе и света.

Вишејезичност у ЕУ – шанса за интересантан посао

ЕУ има 28 држава чланица и 24 службена језика, са којих и на које се свакодневно преводје хиљаде докумената. У моменту пријема нове чланице у ЕУ, појављује се потреба да се ангажује много преводилаца са тог језика на све званичне језике ЕУ. Тако ће бити и са Србијом. Да ли размишљате о томе као о својој будућој професији?

Европска унија жели да охрабри учење различитих језика и промовише језичку разноликост у друштву, као и економију која се заснива на вишејезичности, али и да грађанима Европске уније обезбеди законе, процедуре и информације на језицима њихових земаља.

Српска култура и традиција

Многи страхују да би, по уласку у Европску унију, Србија могла да изгуби део свог националног идентитета и културног наслеђа. У Уговору о ЕУ, у члану 6, изричито је наведено да „Унија поштује национални идентитет држава чланица“. ЕУ се залаже за „јединство у различитости“, односно помоћ државама чланицама у очувању њихових посебности у различитим културним изразима. Земље које имају приближно исти број становника као Србија, нпр. Грчка и Португал, очувале су сва обележја националног идентитета, попут језика и културе. Исто важи и за све остале језике који су у употреби у ЕУ. Ћирилица је већ након уласка Бугарске у ЕУ постала званично писмо ЕУ. Пример поштовања различитости је да је, након уласка Бугарске у ЕУ, Европска централна банка пустила у оптицај новчаницу од 5 евра која је исписана и ћириличним писмом.

Европске престонице културе

Европска престоница културе је назив који добија један или неколико градова у Европској унији у раздобљу од једне године, у току које тај град представља свој културни живот и домете градске културе. Последњих година, добијање назива Европске престонице културе је постало ствар великог престижа, али и средство за веома брз и свеобухватан развој изабраног града. Европске престонице културе за 2016. су Сан Себастијан (Шпанија) и Вроцлав (Пољска).

Познати су градови који ће носити титулу престонице културе до 2018. године. Од 2019. године су кандидоване само државе, док се на државном нивоу такмиче градови који ће себе и земљу представити остатку Европе. Србија је предвиђена да 2020. године, заједно са Ирском и Хрватском, изабере један свој град који ће понети ово лепо признање.

Да сазнате више:

Више информација:

[http://ec.europa.eu/culture/
tools/actions/capitals-culture_
en.htm](http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm)

Корисне адресе

Европска унија

ЕУ сервер на којем се налазе све институције, информације, закони:
<http://europa.eu>

Делегација Европске уније у Републици Србији: www.europa.rs
Публикације и брошуре ЕУ - ЕУ BOOKSHOP: <http://bookshop.europa.eu>
Еразмус + <http://erasmusplus.rs/>

Европске престонице културе у 2016.

Вроцлав (Пољска) <http://www.wroclaw2016.pl/>
Сан Себастијан (Шпанија) <http://dss2016.eu/en/?view=default>
Европски портал за младе - волонтерска размена
http://europa.eu/youth/volunteering_-_exchanges/work_camps/index_eu_en.html

Културни центри земаља чланица Европске уније у Србији

Аустријски културни форум - [sterreichisches Kulturforum](https://www.facebook.com/AustrijskiKulturniForum)
<https://www.facebook.com/AustrijskiKulturniForum>
Британски савет - British Council
<http://britishcouncil.org/serbia.htm>
Немачки институт за културу - Goethe-Institut Belgrad
www.goethe.de/ins/cs/bel/srindex.htm

Шпански културни центар - Instituto Cervantes
<http://belgrado.cervantes.es/rs/default.shtm>

Италијански институт за културу - Istituto Italiano Di Cultura
www.iicbelgrado.esteri.it

Француски институт у Србији - Institut français de Serbie
<http://www.institutfrancais.rs/>

Инфо-центри о Европској унији у Србији

Информациони центар Европске уније у Београду www.euinfo.rs

ЕУ Инфо кутак Нови Сад officens@euinfo.rs

ЕУ Инфо кутак Ниш office@euinfo.rs

ЕУi - Централна библиотека Универзитета у Новом Саду
<https://www.uns.ac.rs/index.php/rs/l-biblioteke/biblioteke-uns/centralna-biblioteka>

ЕУi - Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду
<http://www.unilib.rs/>

Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије
www.seio.gov.rs

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
www.mpn.gov.rs

Министарство омладине и спорта Републике Србије
www.mos.gov.rs

Министарство културе и информисања Републике Србије
www.kultura.gov.rs

Речник нових појмова

Биомаса: је гориво које се добија од биљака или делова биљака као што су дрво, слама, стабљике житарица, љуштуре итд. Она је обновљиви извор енергије, а генерално се може поделити на дрвну, недрвну и животињски отпад.

Глобализација: поједностављено речено, глобализација представља процес којим се у данашњем свету укидају ограничења протока роба, услуга, људи и идеја међу различитим државама и деловима света.

Ефекат стаклене баште: је израз за загревање планете Земље настало поремећајем енергетске равнотеже између количине зрачења, које од Сунца прима и у космос зрачи земљина површина. Овај ефекат представља резултат повећања количине зрачења које не може од површине Земље да буде емитовано у космос, већ га атмосфера упија и постаје топлија.

Ксенофобија: је снажна ирационална мржња или неповерење према странцима и њиховим вредностима, обичајима и навикама. Супротност ксенофобији је ксенофилија.

Лоби: лобирање (енг. lobby) је израз који означава активности којима се нека организација, најчешће држава покушава навести на прихватање одређене политике. Назив за појединце и групе којима је заједничко лобирање за исти циљ је лоби.

Заштитник грађана: у многим земљама ова институција је позната као Омбудсман је независан државни органи који штити права и контролише рад органа државне управе, као и других органа и организација, предузећа и установа који имају јавна овлашћења. Заштитник грађана се стара и о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права.

Организације цивилног друштва (ОЦД): цивилно друштво представља скуп грађана који се удружују добровољно ради заговарања својих заједничких интереса и подразумева активно грађанство које жели и изазива промену у својој локалној заједници и друштву. Организације цивилног друштва су организационе структуре чији чланови имају циљеве и одговорности од општег интереса и који делују као посредници између јавних власти и грађана.

Пропорционални изборни систем: је израз који се користи за изборне системе, односно методе избора за парламенте у којима се уместо појединачних кандидата бирају изборне листе, а тако освојена места (мандати) се распоређују у складу са процентом гласова који је одређена листа освојила у односу на укупан број гласова.

Студентска мобилност: Студентска мобилност представља право студената да део студијског програма или стручне праксе остваре на другој високошколској установи. Усмерена је ка уклањању баријера у протоку знања и представља кључан елемент европске стратегије да студентима пружи вештине које ће им бити потребне у будућности. Мобилност стога снажно доприноси личном и професионалном развоју студената.

Угљенички отисак: Појам угљенички отисак, или још познатији по свом енглеском називу carbon footprint је мера за укупну количину гасова стаклене баште чију емисију нека особа, компанија, догађај или производ проузрокују. Свака ваша одлука о начину на који ћете отићи у школу, који артикал ћете изабрати у радњи, хоћете ли угастити светло након изласка из просторије, да ли ћете искључити рачунар када га не користите, какву храну ћете свакодневно користити и још многе друге утичу на ваш лични угљенички отисак.

Шенген: Шенгенски споразум, познатији и као „Шенген“ је споразум о кретању између држава потписница, заједничкој имиграционој политици и централизованом контроли спољних граница. Србија није потписала Шенгенски споразум, али се налази на „белој шенгенској листи“ - листи земаља чији држављани могу да путују у шенгенску зону без виза.

Држава

Површина
(km²)Становништво
(1. јануар 2015.)

Подаци о
28
држава
чланица
Европске
уније

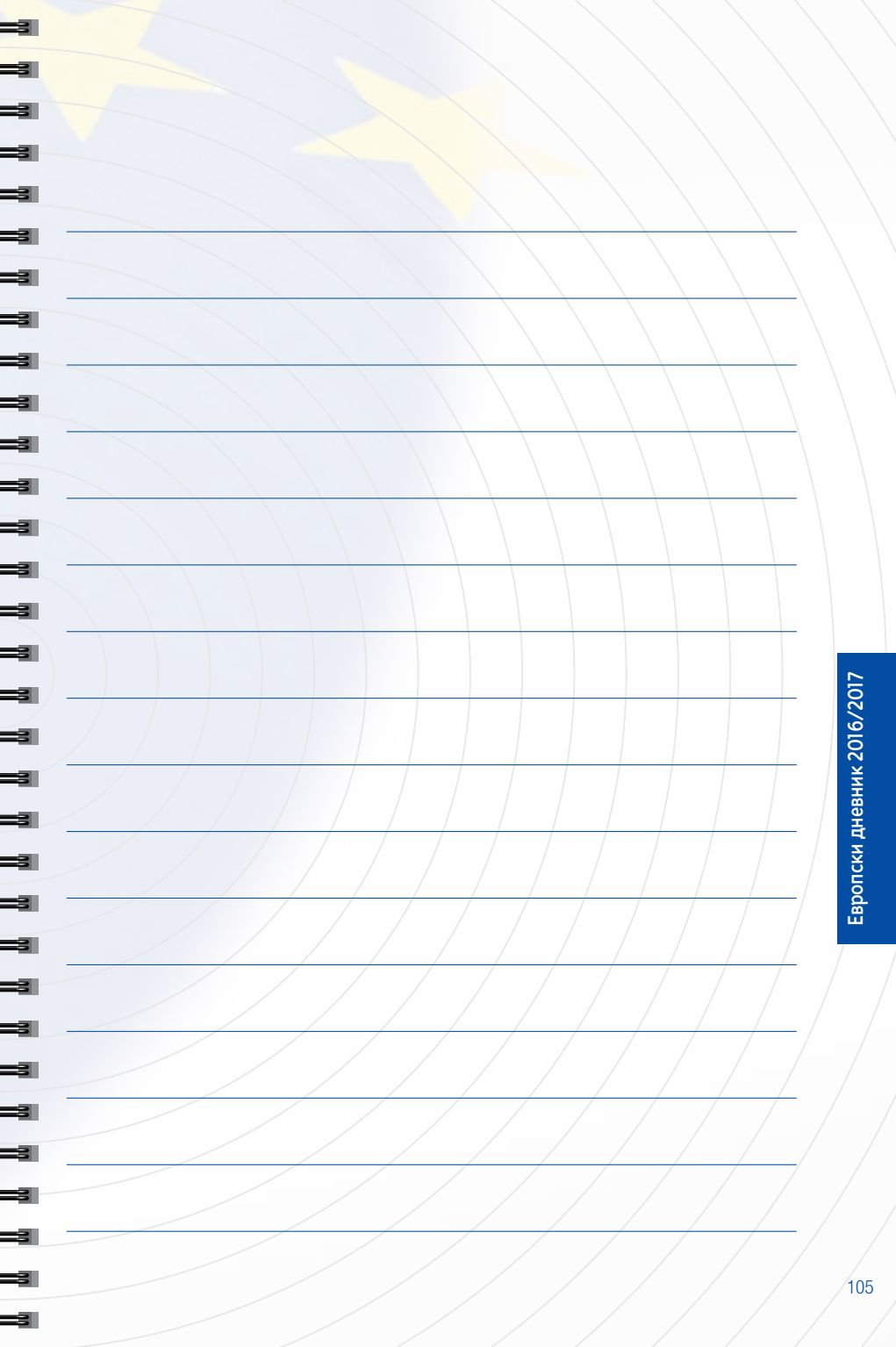
НАПОМЕНА:

БДП (брuto друштвени производ) по глави становника у PPS (стандард куповне моћи). Употреба стандарда куповне моћи елиминира разлике у нивоима цена између земаља и пружа могућност јаснијег поређења БДП између земаља. Уколико је индекс једне земље већи од 100, онда ова земља има виши ниво БДП по глави становника него што је просек у ЕУ и обрнуто.

• АУСТРИЈА	83.858	8,584,926
• БЕЛГИЈА	30.510	11,258,434
• БУГАРСКА	110.910	7,202,198
• ВЕЛИКА БРИТАНИЈА	244.820	64,767,115
• ГРЧКА	131.940	10,812,467
• ДАНСКА	43.094	5,659,715
• ЕСТОНИЈА	45.226	1,313,271
• ИТАЛИЈА	301.230	60,795,612
• ИРСКА	70.280	4,625,885
• КИПАР	9.250	847,008
• ЛЕТОНИЈА	64.589	1,986,096
• ЛИТВАНИЈА	65.200	2,921,262
• ЛУКСЕМБУРГ	2.586	562,958
• МАЂАРСКА	93.030	9,849,000
• МАЛТА	316	429,344
• НЕМАЧКА	357.021	81,174,000
• ПОЉСКА	312.685	38,005,614
• ПОРТУГАЛ	92.391	10,374,822
• РУМУНИЈА	237.500	19,861,408 ^р
• СЛОВАЧКА	48.845	5,421,349
• СЛОВЕНИЈА	20.253	2,062,874
• ФИНСКА	337.030	5,471,753
• ФРАНЦУСКА	547.030	66,352,469
• ХОЛАНДИЈА	41.526	16,900,726
• ХРВАТСКА	56.594	4,225,316
• ЧЕШКА РЕПУБЛИКА	78.866	10,538,275
• ШВЕДСКА	449.964	9,747,355
• ШПАНИЈА	504.782	46,439,864

Престоница	БДП по глави становника у еврима (2014.)	Незапосленост (2014.)	Датум придруживања ЕУ	
Беч	38.500	5,6%	1995.	
Брисел	36.000	8,5%	1952.	
Софија	5.800	11,4%	2007.	
Лондон	34.400	6,1%	1973.	
Атина	16.300	26,5%	1981.	
Копенхаген	45.600	6,6%	1973.	
Талин	14.800	7,4%	2004.	
Рим	26.600	12,7%	1952.	
Даблин	40.200	11,3%	1973.	
Никозија	20.500	16,1%	2004.	
Рига	12.100	10,8%	2004.	
Вилњус	12.400	10,7%	2004.	
Луксембург	83.400 (2013)	5,9%	1952.	
Будимпешта	10.500	7,7%	2004.	
Валета	18.600	5,9%	2004.	
Берлин	35.200	5,0%	1952.	
Варшава	10.700	9,0%	2004.	
Лисабон	16.600	14,1%	1986.	
Букурешт	7.500	6,8%	2007.	
Братислава	13.900	13,2%	2004.	
Љубљана	18.100	9,7%	2004.	
Хелсинки	37.400	8,7%	1995.	
Париз	32.400	10,3%	1952.	
Амстердам	38.900	7,4%	1952.	
Загреб	10.200	17,3%	2013.	
Праг	14.700	6,1%	2004.	
Стокхолм	44.300	7,9%	1995.	
Мадрид	22.800	24,5%	1986.	

Белешке

Издавач:

Делегација Европске уније у Републици Србији

Делегација Европске уније
у Републици Србији

Владимира Поповића 40/У

11070 Београд

Тел 011-3083200

Факс 011-3083201

Мејл delegation-serbia@ec.europa.eu

Веб www.europa.rs

euinfo.rs

@euicbg

ЕВРОПСКА УНИЈА У СРБИЈИ

ЕУ инфо центар у Београду и два ЕУ инфо кутка су места где грађани могу да добију информације о Европској унији као и да учествују у разноврсним догађајима у области културе и образовања. Информације се пружају на лицу места и-или путем електронске поште.

Пратите ЕУ амбасадора Мајкла Давенпорта на @DavenportEUSrb

инфо центар

Краља Милана 7
11000 Београд
телефон: 011/4045400

info@euinfo.rs

www.euinfo.rs

euinfo.rs

@EUCIBG

euicbg

инфо кутак

Димитрија Туцовића 14
21000 Нови Сад
телефон: 021/422253

officens@euinfo.rs

euipnovisad

@EuinfoNS

инфо кутак

Војда Карађорђа 5
18000 Ниш
телефон: 066-8528018

officenis@euinfo.rs

euipnis

@EUinfoNis

Радно време ЕУ инфо центра у Београду и ЕУ инфо кутака у Новом Саду и Нишу је радним даном од 10 до 19 часова и суботом од 10 до 15 часова

www.facebook.com/evropski.dnevnik

<https://twitter.com/EUCIBG>

ЕУ у књигама:

ДИГИТАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

Колекција Народне библиотеке Србије садржи публикације које су издале

Делегација Европске уније у Републици Србији, Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије и партнерске организације, а које пружају информације о различитим аспектима европских интеграција, настанку и развоју ЕУ, као и односима Србије и ЕУ: www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/knjigeEU

ЕУ у библиотекама:

Публикације и књиге о Европској унији на српском језику можете наћи у библиотекама широм Србије. www.euinfo.rs/euteka

Овај пројекат финансира Европска унија у сарадњи са:

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције
Republic of Serbia
Government
European Integration Office

Европски дневник (*The Europa Diary*), који се већ годинама користи као помоћно наставно средство у школама у ЕУ, седми пут се објављује на српском језику под називом *Евројски дневник: Мудар избор*. Он покрива широк опсег тема, као што су Европска унија (ЕУ), Србија и ЕУ, заштита потрошача, екологија, заштита на Интернету, насиље и спречавање насиља, спорт, култура, путовања, студирање, тражење посла, људска права итд.

**Европски
дневник**

2016/2017.

Мудар избор

ISBN 978-92-9238-339-1
DOI 10.2871/24315